

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi

Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 10, Sayı 26, Mart 2023 / Volume 10, Issue 26, March 2023

ARŐIV BELGELERİNE GÖRE KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'A SUNULMUŞ BAZI TÜRKÇE MANZUMELER-I *Some Turkish Manzumes That Had Been Presented to Suleiman The Magnificent According To Archival Documents-I*

Makale Türü/ Article Types : Arařtırma Makalesi/ Research Article
Geliő Tarihi/ Received Date : 26.01.2023
Kabul Tarihi/ Accepted Date : 01.03.2023
Sayfa/ Pages : 25-55
DOI Numarası/ DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.2023.233>

Nusret GEDİK

(Dr. Öğr. Üyesi), Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye, e-mail: nusretgedik@hotmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5105-7854>

Atıf/Citation

Gedik, Nusret, "Arşiv Belgelerine Göre Kanuni Sultan Süleyman'a Sunulmuş Bazı Türkçe Manzumeler-I", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 10/26, 2023, s. 25-55.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 10, Sayı 26, Mart 2023.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 10, Issue 26, March 2023.

ISSN: 2148-5704

ARŞİV BELGELERİNE GÖRE KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'A SUNULMUŞ BAZI TÜRKÇE MANZUMELER-I

Some Turkish Manzumes That Had Been Presented to Suleiman The Magnificent According To Archival Documents-I

Nusret GEDİK

Öz: XVI. yy., Osmanlı Devleti'nin gelişip güçlenmesine paralel olarak klasik Türk edebiyatının da kendi orijinalitesini yakaladığı ve Fuzûlî (ö. 963 / 1556) ile Bâkî (ö. 1008 / 1600) gibi zirve şahsiyetleri yetiştirdiği dönemdir. Bu devirde özellikle Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) devri devletin zirve dönemi olduğu kadar Türk-İslam medeniyetinin dolayısıyla edebiyatının da altın çağı olarak vasfedilebilir. Kanuni Sultan Süleyman dönemi edebiyatı çalışmaları arasında sayılabilecek bu çalışma da T.C. Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi kayıtlarına dayanarak padişaha sunulmuş bazı manzumeleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. XVI. yy. itibarıyla klasik Türk edebiyatı kaynaklarında adına rastlanmayan veya çeşitli kaynaklarda biyografik bilgileri ve eserleri günümüze ulaşsa da sultana sunduğu manzumeleri şu ana kadar bilinmeyen şairler ve şiirleri çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Arşiv kayıtlarında yer alsa da *divan* veyahut farklı edebî ürünlerle bugüne kadar ilim âlemine sunulmuş manzumeler ise çalışmada kapsam dışı bırakılmıştır. Yine kayıtlarda yer alan şiirler ve bunların değerlendirmelerinin bir makale hacmini aşmasından dolayı makalenin iki bölüm hâlinde tertip edilme ihtiyacı doğmuştur. Çalışmanın bu ilk bölümünde her birisi XVI. yy.da yaşamış ve padişaha çeşitli vesilelerle şiirlerini sunmuş olan 'Andelîbî, Binâyî, Me'âlî, Nevâlî, Nezîhî, Tâcîzâde Sa'dî Çelebi, Refîkî ve Edirneli Yakînî'nin çoğu methiye türündeki manzumeleri ilk defa ilim âlemine sunulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: XVI. yy., Kanuni Sultan Süleyman, kaside, mersiye

Abstract: 16th century was an era that parallel to cementation of Ottoman Empire, classical Turkish literature sought its own originality and breed of illustrious figures such as Fuzuli (d. 963 / 1556) and Baki (d. 1008 / 1600). In this era especially reign of Sultan Suleiman the Magnificent, was the golden age of the empire as it was the golden age of Turkish-Islamic civilization and literature. This study which can be considered as a literature studies of Suleiman the Magnificent era, aims to unearth the manzumes that had been presented to sultan according to T.C. State Archives Ottoman Archives. The main axis of this study are the poets, who were unknown in the 16th century Turkish literature sources. Even though some biographical data and information about their work are available in various sources, their manzumes that had been presented to sultan were unknown. Even though they were recorded in archive records manzumes that had been presented to scholarly world by *Divans* or other literal works are not included to this study. Also this study divided into a two parts as the poems and their evaluation exceeds to scope of an article. In the first part of our study eulogistic manzumes of 'Andelîbî, Binâyî, Me'âlî, Nevâlî, Nezîhî, Tâcîzâde Sa'dî Çelebi, Refîkî and Yakînî of Edirne, will be presented to scholarly world for the first time.

Key Words: 16th century, Suleiman the Magnificent, eulogy, elegy

Giriş

XVI. yy., araştırmacılar tarafından klasik Türk edebiyatının en velut ve orijinal çağı olarak kabul edilmektedir. Nitekim topraklarını sürekli genişleten Osmanlı Devleti'nin siyasi, ekonomik ve toplumsal manada en güçlü olduğu zaman dilimi olan bu asırda klasik Türk edebiyatı da başta Fuzûlî (ö. 963 / 1556) ve Bâkî (ö. 1008 / 1600) olmak üzere zirve şairlerini yetiştirmiştir. Bu dönem şairleriyle ilgili özellikle son yıllarda yapılan çalışmalar hayli artmış ve çeşitli araştırmacılar bu yüzyıla ait pek çok edebî metni ortaya çıkarmıştır. Bahis konusu çalışmalar hâlâ tüm hızıyla devam etmektedir. XVI. yy.da oluşturulmuş edebî birikimin bir bir ortaya çıktığı bu çalışmalarla

klasik Türk edebiyatının mezkûr dönemi daha da aydınlanmakta ve gerek tezkirelerde adı geçen şairlerin bilinmeyen eserleri gerekse klasik Türk edebiyatı kaynaklarında adına ve biyografisine rastlanmayan şairler ile çeşitli manzumeleri gün yüzüne çıkarılmaktadır. İşte bu çalışmada da çoğunluğu yukarıdaki cümlelerin ikinci safhasına giren şairleri ve edebî metinleri T.C. Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi kaynağından ortaya koyan bir hüviyet gösterecek şekilde hazırlanmıştır.

T.C. Devlet Arşivleri içerisinde bulunan Osmanlı Arşivleri özellikle tarihçilerin araştırmaları için kullandığı ilk merkezdir. Tarihi olayların bilgi, belge ve diğer kayıtlarıyla bir devletin hemen her manada kayda geçirdiği çeşitli evrak, araştırmacıların birinci derece kaynağı olmaktadır. Türk edebiyatının birincil kaynakları arasında olmasa da Osmanlı Arşivi, birincil kaynaklarda yer almayan, divan veya başka edebî malzemenin kaybolması vb. sebeplerle günümüze ulaşamamış bazı manzume, eser, bilgi ve belgeyi barındırmaktadır. Bu sebeple Osmanlı Arşivi üzerine yaptığımız dönem çalışmalarından ilki olan “Arşiv Belgelerine Göre Türkçe Yazılmış II. Bayezid Medhiyeleri” çalışmasının¹ benzeri niteliğinde, bu defa Kanuni Sultan Süleyman dönemine dair belgeler bir dönem çalışması olarak araştırmanın konusu edilmiştir.

Arşiv Belgelerinde Yer Alan Kanuni Sultan Süleyman'a Sunulmuş Bazı Manzumeler ve Şairleri

T.C. Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı'nda çeşitli gömlekler üzerine yapılan araştırmalar sonucunda Kanuni Sultan Süleyman'a sunulmuş pek çok manzume tespit edilmiştir. Bu manzumelerin bazılarından aslında İsmail Erünsal, *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları* çalışmasında bahsetmiştir.² Lakin bu çalışmada arşiv kayıtlarında yer alan şairler listesi, in'am ve ihsan kayıtları vb. hususlar üzerinde durmuş olup şairlere ait metinler verilmemiştir. Makalenin amacı da mezkûr kaynaklar ışığında belgelerde yer alan şairleri ve şairlerini tespit ederek bu manzumelerin metinlerini ilim âlemine sunmaktır.

Kanuni Sultan Süleyman'a sunulmuş olup Osmanlı Arşivi'nde yer alan manzumelerin yekûnu hacim itibarıyla bir makale boyutunu aştığı için çalışmanın iki bölüm hâlinde tertip edilmesi zarureti doğmuştur. Ayrıca yine Kanuni Sultan Süleyman'a sunulmuş olsa da şairlerin eserlerinde yer alıp günümüze ulaşmış olan ve ilmî yönden çalışması yapılan manzumeler bizim çalışmamıza dâhil edilmemiştir. Bunlara iki örnek olarak devrin tanınmış şairlerinden Hayâlî (ö. 964 / 1556-57) ve Figânî'nin (ö. 938 / 1532) manzumeleri gösterilebilir. Mesela Hayâlî'nin Macaristan seferi dolayısıyla kaleme alınmış 23 beyitlik “beñzer” redifli kasidesi TSMA.E. 0364/1 numarada kayıtlıdır. *Hayâlî Dîvânı* üzerine yapılan en güncel çalışma olan Büşra Çelik Vural'ın tezinde 15. manzume olarak kayıtlı olan kaside,³ Kanuni Sultan Süleyman'ın Macaristan seferi üzerine söylenmiş bir methiyedir. Bu methiyenin padişaha sunulan nüshası mezkûr numarada yer alıp tarafımızdan görülsede kaside, daha önce yayımlandığı için bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Yine Şehzade Mustafa, Mehmed ve Selim'in 1 Zilkade 936 / 27 Haziran 1530 tarihinde yapılan sünnet düğünü için kaleme alınan Figânî'nin (ö. 938 / 1532) surnâme türünün en güzel örneklerinden biri olan kasidesinin padişaha sunulan nüshası TSMA.E. 0364-22 numarada bulunmakta olup mezkûr kaside Abdülkadir Karahan'ın hazırladığı *Figânî ve Dîvânçesi* neşrinde ikinci kaside olarak yer almaktadır.⁴ Surnâme, yine aynı sebeplerle bu çalışmada yer almamaktadır. Benzer bir durum tarafımızdan tebliğ konusu yapılan Basîrî'nin (ö. 941 / 1534-35) bir methiyesi için geçerlidir. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi tarafından 15-16 Aralık 2022 tarihinde yapılan “Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu Anısına Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu”nda sunulan

¹ Bu çalışma için bkz.: Nusret Gedik, “Arşiv Belgelerine Göre Türkçe Yazılmış II. Bayezid Medhiyeleri”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 24/48, (2022), 153-224.

² Çalışmalar için bkz.: İsmail Erünsal, “Kanuni Sultan Süleyman Devrine Ait Bir İn'amât Defteri”, *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*, (Cambridge: Harvard University Press, 2008), 101-124, “Arşiv Belgelerine Göre XVI. Asır Şairleri”, 125-183.

³ Mezkûr kaside için bkz.: Büşra Vural Çelik, “Hayâlî Bey Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dil İçi Çeviri)”, (Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2021), 97-98.

⁴ Abdülkadir Karahan, *Figani ve Divançesi*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.,1966), 6-10.

“Arşiv Belgelerine Göre Kanuni Sultan Süleyman’a Sunulmuş Manzumeler ve Basîrî’nin (ö. 941 / 1534-35) Medhiyeleri” başlıklı tebliğin konusu olan ve TSMA.E. 0364/18 25 beyitlik “gül” redifli methiye daha önce başka bir çalışmanın konusu olduğundan mütevellit bu çalışmada yer almamıştır. Yine son olarak Fehmî’nin (ö. XVI. yy.?) 1522 tarihinde Rodos’un fethi üzerine kaleme aldığı *Fetih-nâme*’si de farklı bir çalışmanın ürünü olarak tarafımızdan daha önce yayımlandığı için burada değerlendirme dışı tutulmuştur.⁵

Birbirinin devamı olacak şekilde iki bölüm hâlinde tertip edilen bu çalışmada arşiv belgeleri vasıtasıyla devrin şairlerinden günümüze ulaşan manzumelerin metinleri verilmiş ve bu metinlerin şairleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Aynı minvalde farklı vesilelerle devrin padişahına sunulan Farsça manzumeler tarafımızdan tespit edilse de şimdilik çalışmanın dışında bırakılmıştır. Aşağıda Türkçe olanların şairlerini ve özelliklerini sıralayacağımız bu şiirlerin tespitlerimiz doğrultusunda tamamının da bugüne kadar yayımlanmamış olduğunu hatta Nezhîhî, Binâyî, gibi bazı şairlerin tezkirelerde ve diğer kaynaklarda yer almadığını da gördük. Çalışmanın ilk bölümünde yayımladığımız 19 manzumenin şairlerinin aidiyeti meselesindeyse devrinde aynı mahlası kullanan farklı şairler olması sebebiyle ilgili manzumenin hangi şaire ait olduğunu da tezkireler ve kronikler aracılığıyla belirlemeye çalıştık. Tüm bu veriler ışığında Osmanlı Arşivi’nde yer alan Kanuni Sultan Süleyman’a sunulmuş olan Türkçe manzumeleri şöyle sıralayabiliriz:

1. ‘Andelîbî (ö. XVI. yy.?) - 1 Mersiye

Klasik Türk şiirinde bilindiği kadarıyla ‘Andelîbî tahallüs eden iki şair vardır ve ikisi de XVI. yy.da yaşamıştır. T.C. Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364-10 numarada yer alan ve Kanuni Sultan Süleyman’ın şehzadelerinden 1543 yılında vefat eden Şehzade Mehmed adına ‘Andelîbî mahlasıyla kaleme alınmış olan 5 bentlik terkîb-bent nazım şekliyle kaleme alınan mersiye ise bu iki şairden en meşhuru olan ve devir kaynaklarında adından çeşitli vesilelerle söz edilen Hasan ‘Andelîbî’ye ait olduğu düşünülmektedir.

‘Andelîbî (ö. XVI. yy.?) mahlaslı bilinen ilk şair aslında XV. yy. şairlerinden olup uzun bir ömür sürerek XVI. yy.da Kanuni Sultan Süleyman devrini de gören Bülbül Hasan’dır. Memleketi Kastamonu’dur. II. Bayezid’in şehzadelerinden Şehzade Mahmud’un maiyetinde Tâli’î (ö. 925 / 1519), Necâtî (ö. 25 Zilkade 914 / 17 Mart 1509) ve Sun’î (ö.?) ile birlikte yer alan şairin Âşık Çelebi’nin *Meşâ’irü’s-Şu’arâ*’sında arkadaşı şair Sebzî (ö. XVI. yy.?) ile birlikte Kanuni Sultan Süleyman’ın Beykoz’da bir av esnasında şairlerin burada başlarından geçen bir vakayı anlatması, ‘Andelîbî’nin Kanuni döneminde de hayatta olduğunu göstermektedir.⁶ Bu bilgi aşağıda Kanuni Sultan Süleyman’a oğlunun vefatı sebebiyle sunulan mersiye olan Bülbül Hasan’a ait olabileceğini düşündüren ilk delildir. Hatta şairin devrinde aynı mahlası kullanan diğer şaire göre daha ön planda ve meşhur olmasıyla birlikte şairlik kudretinin de daha iyi olarak vasfedilmesi mersiye ona aidiyet ihtimalini artıran bir başka husus olarak değerlendirilmektedir. Bu iddiamızı güçlendiren başka bir husus ise şairin arkadaşı Sebzî’nin de Şehzade Mehmed adına terkîb-bent nazım şekliyle 6 bentlik bir mersiye kaleme almış olmasıdır.⁷

Klasik Türk edebiyatında ‘Andelîbî tahallüs eden ikinci şair İstanbullu olan ‘Andelîbî’dir (ö.?). Hafız zümresinden olan şair tatlı dilinden dolayı ‘Andelîbî mahlasını kullanmıştır. Latîfi’nin aktardıklarına göre Zâtî’nin (ö. 954 / 1547) arkadaşı olan şair, tezkire sahibine göre burnunun dikine uçardı ve bu yüzden bülbüllüğünden eser kalmazdı. Şiire yetenekli olan şair divan tertip etmeye çalışsa da kâh yazar kâh bozardı ve isteğine bir türlü nail olamazdı.⁸ Tezkirecilerin şiiri

⁵ Bu çalışma için bkz.: Nusret Gedik, “Fehmî (ö. XVI. yy.?) ve Rodos Fetih-nâmesi”, *TÜRÜK*, 10/31, (2022), 246-262.

⁶ Âşık Çelebi, *Meşâ’irü’s-Şu’arâ*, Haz. Filiz Kılıç, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımları, 2008), 491. Çalışmanın hacmi sebebiyle şairler hakkında verilen biyografik bilgiler konuyla alakalı olmak üzere muhtasar tutulmuş olup ayrıntılı bilgi için verilen kaynaklara bakılabilir.

⁷ Bu mersiye için bkz.: Hakan Yekbaş, *Sebzî Divanı*, (Ankara: Akçağ Yay., 2016), 75-78.

⁸ Latîfi, *Tezkiretü’s-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımları, 2018), 384; Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’s-Şu’arâ*, Haz. Aysun Sungurhan, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımları, 2017), 620.

hakkında vasat sözler kullanması onun şairliğinin çok da ön planda olmadığını göstermektedir. Şairin biyografisini kısaca aktaran kaynaklar ölüm tarihi hakkındaysa bilgi vermemektedir.

Mersiye'nin adına kaleme alındığı Şehzade Mehmed, Kanuni Sultan Süleyman'ın dördüncü evladı olarak 1521 yılında dünyaya gelmiştir. Annesi Hürrem Sultan'dır. Kendisinden önce Şehzade Mahmud, Şehzade Mustafa, Şehzade Murad doğmuşsa da Şehzade Mahmud 9 ve Şehzade Murad ise 2 yaşındayken Zilkâde 927 / Ekim 1521'de öldüğü için Şehzade Mehmed doğana kadar sultanın hayatta kalan tek evladı Şehzade Mustafa'dır.⁹

Şehzade Mehmed, ağabeyi Mustafa ve Selim ile beraber 1 Zilkade 936 / 27 Haziran 1530 tarihinde sünnet edilmiştir. Bu sünnet düğünü dolayısıyla Figânî, surnâme türünün en güzel örneklerinden biri olan kasidesini padişaha sunmuştur. Şairin *Dîvân*'ında da yer alan bu kasidenin padişaha sunulan nüshası T.S.M.A.E. 0364-22 numarada bulunmakta olup yukarıda değinildiği gibi metin daha önce yayımlanmış olduğundan bizim çalışmamızda yer almamıştır.

1537'de babasıyla birlikte Korfu seferine katılan Şehzade Mehmed 1541'deki Budin seferine de kardeşi Şehzade Selim'le beraber gitmiştir. Ordunun zaferle dönüşünün ardından Recep 949 / Ekim 1542'de ağabeyi Şehzade Mustafa yerine Manisa'ya atanan Şehzade Mehmed 3 Şaban 949 / 12 Kasım 1542'de görev yerine ulaşmıştır.¹⁰ Şehzade Mehmed, Manisa'ya varmasının ardından kısa bir süre sonra Şaban 950 / 31 Ekim 1543 hastalanmış ve hastalığını müteakip 9 Şaban / 7 Kasım Salı gecesi vefat etmiştir. Ertesi çarşamba Lala Paşa, Defterdar İbrahim Çelebi ve maiyeti tarafından cenaze, İstanbul'a götürülmüştür. Şehzadenin cenaze töreni ise 18 Şaban 950 / 16 Kasım 1543 Perşembe günü yapılmış ve kılınan namazın ardından naaşı yeniçerilerin eski odaları karşısına defnedilmiştir.¹¹

Şehzade Mehmed; Venedik kaynaklarında babası tarafından çok sevilen kibar, yakışıklı, insani yönden oldukça sevecen ve cömert birisi olarak vasedilmektedir.¹² O dönemin tanığı Celalzâde ise Şehzade Mehmed'i: "*Onun sahip olduğu faziletleri, takdir etmekten insan âciz kalır. Yüzüne bakılsa bir güneş, bir nur topu sanılır. Mehmed Çelebi, babasının sevgilisi ve gözbebeği idi.*" diyerek anar.¹³ Sultan da küçük yaşta ölen oğlu Mehmed'e olan sevgisini ölüm tarihini düştüğü şu mısra ile dile getirmiştir: "*Şehzâdeler güzîdesi Sultân Mehmedüm*".¹⁴

Aşağıda 'Andelîbî mahlasıyla kaleme alınan mersiye metninde görüleceği üzere Kanuni Sultan Süleyman'a sunulan belgenin kimi yerlerinin metnin okunamayacak derecede tahrip olduğu görülecektir. Yine de daha önce bilinmeyen bir metin olması, metinde şairin mahlası bulunduğu için aidiyetinin belli olması ve mersiye edebiyatıyla Şehzade Mehmed mersiyelerine¹⁵ yapacağı katkı dolayısıyla belgenin okunabilen kısımları ilim âlemine sunulmuştur.

İmkânlar ölçüsünde metni verilen ve bugüne kadar bilinmeyen mersiye de devrindeki şöhreti ve şairlik kudreti göz önüne alındığında ve yukarıda açıklanan veriler ışığında 'Andelîbî tahallüs eden Bülbül Hasan'a ait olmalıdır.

⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Çağatay Uluçay, "Kanuni Sultan Süleyman ve Ailesi ile İlgili Bazı Notlar ve Vesikalar", *Kanuni Armağanı*, (Ankara: TTK Yay., 2001), 227-257; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, (Ankara: TTK Yay. Tarihsiz), 401.

¹⁰ Yusuf Sağır, "Vakfiyelerine ve Belgelere Göre Şehzâde Mehmet Vakıfları", *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 9/43, (2016), 922.

¹¹ Celalzâde Mustafa Çelebi, *Tabakatü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*, Haz. Ayhan Yılmaz, (İstanbul: Kariyer Yay., 2011), 269; Peçevî İbrahim Efendi, *Peçevî Tarihi*, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, C. I, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1999), 256.

¹² Erhan Afyoncu (ed.), *Venedik Elçilerinin Raporlarına Göre Kanuni ve Şehzâde Mustafa*, Çev. Pınar Gökpar, İstanbul: Yeditepe Yay., 2012), 40, 130.

¹³ Celalzâde Mustafa Çelebi, *Tabakatü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*, 269.

¹⁴ Coşkun Ak, *Muhibbi Divanı*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1987), 5.

¹⁵ Şehzade Mehmed için kaleme alınan diğer mersiye için ayrıca bkz.: Recep Hasar, "Türk Edebiyatında Padişah ve Şehzade Mersiyeleeri", (Doktora Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2018), 414-431.

2. Binâyî (ö. XVI. yy.?) - 1 Kaside, 1 Müseddes, 4 Gazel

Klasik Türk edebiyatı kaynaklarından tezkireler başta olmak üzere hakkında herhangi bir kaynakta bilgi bulunmayan Binâyî'nin T.C. Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364 numaralı gömleğin 5 ve 6 numaralı evraklarında dönemin padişahı Kanuni Sultan Süleyman'a sunduğu methiye türünde 1 kaside, 1 müseddes ve 4 gazeli bulunmaktadır.¹⁶

Binâyî hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamasından ötürü onun şiirlerinden hayatı hakkında bazı veriler elde etmek ancak mümkün olmuştur. Sultana sunulan gazellerinden birinde şair Halep'ten geldiğini ve yolculuğu sırasında Karaman civarlarını da gördüğünü belirtir:

‘Azım idüp şehr-i Halebden eyledüm Rūma sefer
Geşt idüp başdan başa gördüm Karaman yolların (Binâyî, 6/4)¹⁷

Binâyî'nin padişahın yolunu gözlediği ve şiirlerini bir maruzat için sunduğu ise şu beyitlerden anlaşılmaktadır:

Ey **Binâyî** pādīşāha hālūmi ‘arz itmege
Bunca gündür beklerüm Sultān Süleymān yolların (Binâyî, 6/6)

Hāzret-i Sultān Süleymāna **Binâyî** yazdurup
Hālūñi ‘arz itmenūñ şimdi zamānidur göñül (Binâyî, 4/5)

Rūm ilinden her dem ey bād-ı şabā itseñ güzer
Pādīşāh-ı heft-kışverden bize al gel haber
Küstehāne gör **Binâyî** ‘arz-ı hāl itmek diler
Okuram bu maṭla ‘ı vird eyleyüp şām u seher
Devlet ü iqbāl ü baht-ı kām-rānum var imiş
Kim seni bir daḥı görmege zamānum var imiş (Binâyî, 3/V)

Şairin müseddesinde yer alan aşağıdaki ifadelerinden de onun Halep'e gitmeden bir zaman önce İstanbul'da bulunduğu ve hatta sultanı daha önce de gördüğü anlaşılmaktadır:

Fürkatūñden gözlerüm yaşını döndürdūñ sele
Ayu düşdüm şehr-i İslāmbol'a gitmedüm bile
Başum alup gideyin şimdengirü ilden ile
Hamdüllillāh kim yüzüñi bir daḥı gördüm hele
Devlet ü iqbāl ü baht-ı kām-rānum var imiş
Kim seni bir daḥı görmege zamānum var imiş (Binâyî, 3/II)

XVI. yy. ortalarında tertip edilen ve tezkire niteliği taşıyan bir şiir mecmuasında¹⁸ “Binâyî Fermâyed” başlığıyla şairin bir şiiri bulunmaktadır. Yine *Pervâne Bey Mecmuası*'nda Binâyî'ye ait olan gazelde¹⁹, mürettibin “merhûm, mağfûr, selefden” vb. ifadeleri bulunmaması şairin en az XVI. yy. ortalarında hayatta olduğunu gösteren deliller olarak düşünülebilir. Çalışmada, şairin elde bulunan iki şiirine ilave olarak 1 kaside, 1 müseddes ve 4 gazeli ilim âlemine sunulmuş olmaktadır.

¹⁶ Çalışmamız devam ederken Binâyî'ye ait bu metinler Nilay Kınay Civelek tarafından yayımlanmıştır. Lakin yapılan çalışmada oldukça fazla okuma hatası bulunmaktadır. Bu sebeple sağlam bir metin ortaya koymak gayesiyle zaten çalışma için hazırlanmış olduğumuz Binâyî'nin manzumelerini makaleye almayı uygun gördük. Bkz.: Nilay Kınay Civelek, “16. Yüzyıl Şairlerinden Binâyî ve Şiirleri”, *Zamana Yazılar*, (Ankara: İKSAD Yay., 2022), 41-64.

¹⁷ Şiir örneklerinden sonra verilen ilk rakam çalışmanın metinler kısmındaki manzume numarasını belirtirken ikinci rakamsa beyit numarasını göstermektedir.

¹⁸ *Mecmû'a-i Eş'âr*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Koleksiyonu Yazmaları No. 479, 8^a.

¹⁹ *Pervâne Beg, Pervâne Bey Mecmuası*, Haz.: Kâmil Ali Gıynaş (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, 2017), 1142.

3. Me'âlî- 1 Kaside, 1 Gazel

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364-19 numarada Kanuni Sultan Süleyman vasfında 1 kaside ve 1 gazeli bulunan Me'âlî'nin asıl adı Mehmed'dir. Me'âlî hakkında bilgi veren kimi çalışmalarda doğum tarihi olarak 1490 tarihi ifade edilse de devir kaynaklarında böyle bir bilgiye rastlanmamaktadır. Devrinde Köse Me'âlî olarak tanınmakta olup babası II. Bayezid devri İstanbul kadılarında Yarhisârî Muslihiddîn Mustafa b. Evhauddîn Efendi'dir. Annesi ise Molla Fenârî ahfadından Mehmed Bey kızı Fatma hanımdır.²⁰

Me'âlî, tezkirelerde tuhaf suratlı, büyük burunlu ve köse olarak fizikî özellikleri tafsilatıyla anlatılan bir şairdir. Aynı zamanda o; güleç, sevecen, şakacı ama bir o kadar da alıngan biridir. İlmî kapasitesi ve İstanbul kadılığı gibi devletin üst seviyede görevlerinden birine yükselmiş bir zâtn oğlu oluşu, ailesinin konumuna uygun bir öğrenim görmesi, Me'âlî'nin de devrinin ileri gelen isimlerinden biri olmasını gerektirdiği hâlde bu durum vaki olmamıştır. Öğrenimini müteakip iyi sayılacak bir göreve tayin edilmesi beklendiği halde o; Mihaliç, Kepsut ve Fırt kasabalarının kadılıklarının birleştirilmesiyle buraya kadı olarak küçük bir görev edinebilmiştir. Kaynaklar şairin bu denli alt görevlerde kalma sebebi olarak hezliyata düşkünlüğü ve ayak takımıyla düşüp kalkmasını gösterirler.²¹ Bir süre sonra Denizli kadılığına talip olan şair bu emeline de ulaşmamış Sofya ve Filibe kadılıklarıyla yetinmiştir. 1520 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta çıkmasının ardından hayatı boyunca görev yapacağı Gelibolu kadılığına getirilmiş ayrıca ek olarak Bolayır tevliyeti de verilmiştir. Şair, bu tarihten sonra kısmen rahat bir ömür sürmüş ve 943 / 1535-36 tarihinde Gelibolu'da vefat etmiştir.

Şairin bilinen tek eseri *Dîvân*'dır. İlk olarak Edith Ambros tarafından Süleymaniye Kütüphanesi İzmir kitaplığı 552 numarada yer alan yazmanın yayımı ile ilim âlemine sunulan eser eksik bir nüshadır.²² Me'âlî'nin eseri hakkında en yetkin ve son çalışma ise Hakan Taş tarafından yapılmıştır. Taş'ın devir mecmuaları ve diğer kaynaklar dâhilinde yayımladığı *Dîvân*'da 1 kaside, 23 kıta, 13 nazım, 9 murabba, 275 gazel, 20 matla ve 31 müfret bulunmaktadır.²³

Aşağıda, Kanuni Sultan Süleyman övgüsünde kaleme alınan bir kaside ve bir gazel mezkûr çalışmalarda yer almamaktadır. Methiyelerden anlaşıldığına göre hayatı boyunca çektiği sıkıntıların son bulmasını isteyen ve sultana,

Hamdülillâh efâzılı dehrüñ
Diyimezler benüm kemâlüme lâ

Belki şeh devletinde şahid olur
Her biri fazl u ma'rifetde baña

Eyle olsa bu bende sultânüm
Mazhar olsam 'inâyetüñe revâ

Eyle ihyâ **Me'âlî** çâkerüñi
Ey kerem menba'ı vü kân-ı 'atâ (Me'âlî 8/5-8)

Umaram ben zerreyi yirden götüre mihr-veş
Himmet-i Sulţân Süleymân bin Selîm bin Bâyezîd (Me'âlî 9/7)

diyerek ihsan isteyen şair, belki de Gelibolu kadılığına bu şiirleri sebebiyle atanmıştır. Son kertede Me'âlî'nin günümüze ulaşmayan mürettep *Dîvân*'ında olması muhtemel bu şiirler Osmanlı Arşivleri sayesinde onun şiirlerine ve edebî şahsiyetine katkı yapacak şekilde çalışmada yer alarak ilim âlemine sunulmuştur.

²⁰ Hakan Taş, *Me'âlî Dîvân [İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar]*, (Cambridge: Harvard University Press, 2021), 1.

²¹ Mustafa İsen, "Me'âlî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi: 22.01.2023, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/meali>

²² Bu çalışma için bkz. Edith Ambros, *Candid Penstrokes The Lyrics of Meâlî, an Ottoman Poet of the 16th. Century*, (Berlin: K. Schwarz, 1982).

²³ Hakan Taş, *Me'âlî Dîvân [İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar]*, 3.

4. Nevâlî (ö XVI. yy.?) - 6 Gazel

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0445-13 numarada Nevâlî mahlasıyla Kanuni Sultan Süleyman methinde 4 gazel bulunmaktadır. Yine aynı yerde 0324/17 numarada yer alan gömlekle Muhibbî tahallüs eden sultanın şiirlerine devrin şairlerinin söylediği nazirelerden oluşmaktadır. Mezkûr gömlekte Bâkî, Dâî (ö.?), Halîl (ö.?), Gubârî (ö. 974 / 1566), Şâhî / Şehzade Bayezid (ö. 970 / 1562) ile birlikte Nevâlî mahlasıyla Muhibbî'ye nazire olarak kaleme alınmış iki gazel görülmektedir.²⁴ Methiye türünde kaleme alınan şiirler ile nazirelerin devrin Nevâlî tahallüs eden şairlerden hangisine ait olduğu konusu ise şimdilik muallakta kalmakta ve tahminden öteye geçecek veriler elimizde bulunmamaktadır. Bu nazireler de aslında aşağıdaki metinlerde görüleceği üzere padişahın şiirini övme maksadıyla kaleme alındığı için bir nevi methiye sayılabilirler.

Klasik Türk edebiyatının XVI. yy. kaynaklarından olan tezkirelerde sadece Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'sında Nevâlî mahlasıyla iki şairin adı geçmektedir. Bu şairlerden ilki Bursalı olan ve Hisar mahallesi içinde ikamet eden Kavaklı İmamı olarak anılan bir imamın oğlu olan Mehmed isimli zattır. Mehmed Nevâlî, Âşık Çelebi'nin ifadelerine göre ilim tahsilini tamamladıktan sonra hat ve inşayla birlikte şiire merak salmıştır. Devrinde önce Mısır Beylerbeyi olan Ali Paşa (ö. 972 / 1565) ardından vezir Ferhad Paşa'nın (ö. 1004 / 1595) hocası ve musahibi olmuştur.²⁵ Hekîm Çelebi'nin sohbetlerine katılıp onunla yakınlık kuran Nevâlî dünyadan el etek çekmiş ve Nev'izâde Atâyî'ye göre H 1000 hududunda vefat etmiştir.²⁶

XVI. yy.ın Nevâlî mahlaslı ikinci ismi asıl adı Nasuh ve memleketi Akhisar olan bir zattır. Eğitimini Manisa ve İstanbul medreselerinde tamamladıktan sonra Anadolu kazaskeri Molla Ca'fer Çelebi'nin (öl. 978 / 1570) tezkirecisi olmuş ve o esnada Safevilere karşı düzenlenen Nahcivan Seferi'ne katılmıştır. Kaynaklar Nahcivan Seferi dönüşünde (961 / 1554) önce mülazım daha sonra müderris olduğunu söylese de Nevâlî *Duânâme*'sinde Şehzade Cihangir'in (öl. 960 / 1553) himmetiyle mülazım olduğunu söylemektedir. Bu da onun 960 / 1553'ten önce mülazım olduğunu gösterir. Mülazımlık akabinde İbrahim Paşa, Mahmud Paşa, Sahn, Şehzade ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yaptığı bilinmektedir.²⁷ XVI. yy. tezkirecilerinden sadece Âşık Çelebi'nin hakkında bilgiler verdiği Nevâlî, Çelebi'nin diğer şairlerden ayırdığı ve oldukça sitayişkâr cümlelerle övdüğü bir isimdir.²⁸ Tezkire sahibi bu derece övdüğü şairin Arapça ve Farsçayı ana dili gibi bildiğini özellikle vurgular. Nevâlî'nin nesirde çok üstün olduğunu devrin ünlü mensur örnekleriyle karşılaştırarak belirtir.²⁹ Âşık Çelebi'nin her değme şair için kullanmadığı olağanüstü sitayişkâr ifadelerine nazaran Nevâlî'nin şöhretinin günümüze ulaşamaması ise dikkat çekici bir husus olarak görülmektedir. Nevâlî, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'nın mukaddimesinde yer alan bilgiye göre dönemin sultanı II. Selim'in lütuf ve ihsanlarına malik olmuş devrin önemli şairlerindedir.³⁰ 8 Cemaziyelevvel 1003 / 19 Ocak 1595 tarihinde vefat eden şairin *Kimyâ-yı Saâdet Tercümesi*,³¹ *Ferruh-nâme (Ahlak-ı Muhsinî Tercümesi)*³² ve *Sırru'l-Esrâr Tercümesi*

²⁴ Hatta bu gömlekteki bir kayıttan padişahın şiirlerini şairlere gösterdiği, onlardan nazire ve değerlendirme babında geri dönüşler aldığı belirten bir kayıt da bulunmaktadır ki mezkûr gömleğin önemi bu bilgiyle birlikte bir derece daha artmaktadır. Bu kayıt için bkz. TSMAE. 0324-27/6.

²⁵ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, 384.

²⁶ Nev'izâde 'Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, Haz. Suat Donuk, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2017), 1032.

²⁷ Muzaffar Kılıç, "Akhisarlı Nevâlî ve Duânâmesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 15/29, (2022), 918.

²⁸ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, 384-385.

²⁹ M. Fatih Köksal, "Nevâlî, Nasûh, Nasûh Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi: 12.01.2023, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nevali-nasuh-nasuhi-efendi>

³⁰ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, 108.

³¹ Bir nüshası için bkz. Nevâlî, *Terceme-i Kimyâ-yı Sa'âdet*, Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi, No. 1123.

³² *Ferruhnâme*, kaynaklarda *Sırru'l-Esrâr Tercümesi (Terceme-i Nesâih-i Aristatâlis)* ile karıştırılmıştır. Bu eserlerden *Ferruhnâme*, Hüseyin b. Ali el-Kâşifî'nin 40 bölümden müteşekkil *Ahlak-ı Muhsinî*'sinin 16 bölüm şeklinde özetlenmiş tercümesidir. *Sırru'l-Esrâr/Terceme-i Nesâih-i Aristatâlis* ise Aristoteles'e nispet edilen *Sırru'l-Esrâr*'ın ekleme ve çıkarmalarla telif-tercüme hüviyetinde yapılmış bir tercümesidir. Ayrıntı için bk. Elif Yücer, "Sırru'l-Esrâr Literatürü ve Nevâlî'nin Sırru'l-Esrâr Tercümesi", (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi 2019), 83-101.

(*Terçeme-i Nesâih-i Aristatalis*)³³ gibi tercümelerinin yanı sıra *Farsça Dîvân*'ı ile Kanuni Sultan Süleyman adına kaleme aldığı *Duânâme*'si bulunmaktadır.

Son olarak aşağıda Kanuni Sultan Süleyman methinde kaleme alınan şiirler ve nazirelerin devrindeki şöhreti ve şairlik kudretindeki üstünlük dolayısıyla Nasuh Nevâlî'ye ait olma olasılığının daha fazla olduğu düşünülmektedir.

5. Nezhî (ö. XVI. yy.?) - 1 Kaside

Klasik Türk edebiyatı kaynaklarından başta tezkireler olmak üzere herhangi bir yerde ismine rastlanmayan Nezhî, Kanuni Sultan Süleyman'a sunduğu kasideden anlaşıldığı üzere XVI. yy. şairlerinden olmalıdır. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364-9 numarada kayıtlı belgede yer alan metin, şairin şimdilik eldeki tek şiiri olarak günümüze ulaşmıştır. Kaside, aruzun *fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün* kalıbıyla kaleme alınmış olup 23 beyitlik "ıyd" redifli bir bayramiye / methiyedir. Kasidenin,

'Iyd-ı 'adhâ çünkü her yıl içre bir kerre gelür
Kendüyi zînet iderse tañ mı şehri-vâr-ı 'ıyd (Nezhî, 16/5)

beytinden anlaşıldığı üzere Kurban Bayramı vesilesiyle kaleme alınan kaside, bayram coşkunuğu içerisinde Sultan Süleyman'ın övgüsünde kaleme alınmış ve Nezhî'nin şimdilik bilinen kasidesi olarak saray kayıtlarında yer almaktadır.

6. Tâcîzâde Sa'dî Çelebi (ö. 921-22 / 1516?) - 1 Kaside

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364-13 numarada Kanuni Sultan Süleyman adına Sa'dî mahlasıyla 26 beyitlik bir kasidesi bulunan şair XV. yy.ın meşhur şairlerinden Tâcîzâde Cafer Çelebi'nin kardeşi olan Sa'dî Çelebi'dir. Zira belgenin arkasındaki kayıta "Alî Beg Müderrisi Mevlânâ Sa'dî Çelebi" kaydı iddiamızı doğrular bir kanıttır. Bu tür belgelerin arka sayfalarında şairine veyahut nasirine ait ayrıntılar da içeren kimi kayıtlar bulunabilmektedir. Bunun sebebi ise çeşitli vesilelerle padişaha ulaştırılmaya çalışılan bu tür manzumelerin devrinde aynı ad / mahlas taşıyan kişilerle karışmasının önüne geçilmesi olduğu düşünülmektedir. Nitekim Tâcîzâde Sa'dî Çelebi için II. Bayezid devri in'âmât defterindeki kayıta da kendisi hakkında sultana sunulan bir kaside için ihsanların kayıtlı olduğu mahalde "Müderris-i Medrese-i Hazret-i 'Alî Paşa" ifadesi bulunmaktadır.³⁴ XVI. yy.ın Sa'dî tahallüs eden şairlerinden Tâcîzâde Sa'dî Çelebi'ye ait olduğu belirlenen kaside aruzun *fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün* kalıbıyla kaleme alınmış bir ramazaniye / methiyedir. Şair, kasidenin 8. beytinden anlaşıldığı üzere methiyesini Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadelik döneminde sunmuştur ki bu da şairin sultanın şehzadelik döneminde himaye ettiği şairlerden olduğunu göstermektedir:

Hâzret-i şehzâdenüñ bezminde rakâs olmağa
Sîmden hâlhal idindî ayağına âsumân (Sa'dî, 17/8)

Tâcîzâde Sa'dî Çelebi Amasya'da doğmuştur. Doğum tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bursa'da Kadızâde Kasım ve Hacıhasanzâde gibi devrin önemli hocalarından öğrenim gördü. Ardından Bursa'da Gazi Murad Medresesi'ne müderris olarak ilk görevine başladı. Bu görevini müteakip İstanbul'da Vezir Ali Paşa Medresesi müderrisliğine atandı. XV. yy.a tarihlenen II. Bayezid devri in'amat defterine göre getirdiği kasidelerden ötürü devrin padişahından en az altı defa in'am ve ihsan alan³⁵ Sa'dî Çelebi'nin ölüm tarihi hakkında kaynaklar sessizdir.

³³ Nevâlî'nin İstanbul Millet Kütüphanesindeki *Farsça Dîvân* nüshası, Kanuni Sultan Süleyman'a takdim amacıyla tertip edilmiştir. Bu nüsha "Uluslararası Geçmişten Günümüze Manisa Sempozyumu-II (21-23 Eylül 2022)" başlıklı sempozyumda Turgay Şafak tarafından tanıtılmıştır. Bkz. Nevâlî, *Farsça Dîvân*, İstanbul Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emîrî Farsça No. 828.

³⁴ İlhan Gök, "Atatürk Kitaplığı M.C. 0.71 Numaralı 909-933/1503-1527 Tarihli İn'âmât Defteri (Transkripsiyon-Değerlendirme)", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2014), 722.

³⁵ İsmail Erünsal, "Arşiv Belgelerine Göre XVI. Asır Şairleri", *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*, (Cambridge: Harvard University Press, 2008), 170-171.

Sadece *Şakâiku'n-Nu'mâniyye*'de şairin vefat tarihi olarak 1516 senesi verilmektedir.³⁶ Bu kayıdn doğru olduğu düşünülürse aşağıdaki kasidenin şairin bizatihi söylediği gibi Kanuni'nin şehzadelik döneminde sunulmuş olması gerekmektedir. Zira bilindiği üzere Kanuni Sultan Süleyman 30 Eylül 1520'de tahta çıkmıştır.

Kaynaklarda ayrıca Sa'dî Çelebi'nin vefatına kadar İstanbul'da kaldığı, bir ara hac vazifesini yerine getirip dönüşüyle 80 akçeyle tekaüde ayrıldığı belirtilir. Vefat edince ise Balat'ta yaptırdığı sıbyan mektebinin bahçesine gömülmüştür.³⁷

Sa'dî Çelebi'nin Arapça şiirleri, Arapça, Farsça ve Türkçe düşürdüğü tarihleri, çeşitli vesilelerle kaleme aldığı mektupları *Sa'dî Çelebi Mecmuası* olarak adlandırılan bir yazmada bulunmaktadır.³⁸ Tezkirelerde şairin Türkçe şiir örnekleri bulunmakla beraber Sa'dî Çelebi'nin daha çok Arapça şiir kaleme aldığı görülmektedir. Hatta bu şiirler dönemindeki diğer Arapça şiirlere göre oldukça üstün görülmüş ve şairin bu alandaki başarısı tezkirelerde sitayişkâr ifadelerle anılmıştır.³⁹ Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi No. 3258'de yer alan bu mecmuada şairin hayatına dair bilgiler de elde edilebilmektedir. Kâtip Çelebi şairin bu eserlerinden başka onun kaleme aldığı Vezir Ali Paşa vakfiyesinden bahseder ve dünyada nadir görülen bir metin olduğunu belirtir.⁴⁰ Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Târîhi*'nde Sa'dî Çelebi'nin Amasya şehri vafında *Hayrî'l-Ahlâm* adlı bir eser yazdığını kaydeder.⁴¹ Sa'dî Çelebi'nin bazı mektupları Necati Lugal ve Adnan Erzi tarafından yayımlanmıştır.⁴² Son olarak Ömer İshakoğlu'nun şairin bir eseri üzerine kaleme aldığı çalışmasında Sa'dî'nin eserlerini şu şekilde sıralamaktadır: *Şerhu'l-Miftâh Haşiyesi, Münşeat Mecmuası, Şerhu'l-vikâye Hâşiyesi, Hilyetu'l-Arûs, Semâ'î Müennes Kasidesi Şerhi, Hayrî'l-Ahlâm* şairin mensur eserleri olup *Akâid Kasidesi* ve *Şiir Mecmuası* da manzum eserleri arasındadır.⁴³ Şairin bu eserlerinden başka aşağıdaki kaside de onun Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadelik yıllarında kaleme aldığı Türkçe bir şiir örneği olarak ilim âlemine sunulmuş olmaktadır.

7. Refikî (ö. 939-1533-34)-1 Kaside

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364-7'de bulunan kaside katalogda Yakînî'ye ait görünmektedir. Lakin kasidenin bulunduğu belgenin arka sayfasında yer alan "Refikî râst in dürhâ-yı şeh-vâr"⁴⁴ kaydı kasidenin şairini ortaya koymaktadır. Eğer bu kayıt olmasaydı kasidenin şairini belirlemek hemen imkânsız bir hâle gelebilirdi. Zira mezkûr kasidenin taç beyti bulunmamaktadır. Aruzun *fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün* kalıbıyla kaleme alınan 33 beyitlik kaside, Kanuni Sultan Süleyman vafında söylenmiş bir methiyedir.

XVI. yy. şairlerinden olan Refikî, Kafzâde Fâ'izî'nin eseri istisna tutulursa kaynakların ittifakıyla Amasyalıdır.⁴⁵ Bu kaynaklarda doğum tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Kendisinden bahseden kaynaklar özellikle hat ilminde üstatlığından dem vururlar. Sülüs ve nesih hatta önde gelen üstatlardan birisi olan Şeyh Hamdullah Âgâh'tan ders almıştır.⁴⁶ Sahn-ı Seman medreselerinde danışmentlik görevini yürüten Refikî, II. Bayezid ve I. Selim devrinde Divan-ı

³⁶ Taşköprülüzâde Ahmed Efendi, *Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, Haz. Muhammet Hekimoğlu, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2019), 520.

³⁷ Biyografisi hakkında makalenin hacmi sebebiyle kısaca bilgi verilen Sa'dî Çelebi'nin hayatıyla ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz.: Taşköprülüzâde Ahmed Efendi, *Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, 520; Aşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, 424-425; Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, 432-434.

³⁸ İsmail E. Erünsal, "Tâcizâde Sa'dî Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi: 12.01.2023, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tacizade-sadi-celebi>

³⁹ Aşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, 424.

⁴⁰ Kâtip Çelebi, *Keşf-el-Zunûn*, Haz. Şerafettin Yaltkaya, Kilisli Rifat Bilge, C. II, (İstanbul: MEB Yay. 1971), 2025.

⁴¹ Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi* C. III, (İstanbul 1925), 13.

⁴² Necati Lugal, Adnan Erzi, *Tâcizâde Sa'dî Çelebi Mecmuası*, (İstanbul: İstanbul Fethi Derneği Enstitüsü Yay., 1956.)

⁴³ Ömer İshakoğlu, "Tâcizâde Sa'dî Çelebi ve Semâ'î Müennes Kasidesi", *Şarkiyat Mecmuası*, 12, (2008), 62-63.

⁴⁴ Bu büyük inci tanesi (gibi sözleri) Refikî söylemiştir.

⁴⁵ Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, 241; Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, 389; Beyânî, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, Haz. Aysun Sungurhan, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımları, 2017), 77; Riyâzî, *Riyâzü's-Şu'arâ*, Haz. Namık Açıkgöz, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımları, 2017), 164.

⁴⁶ Müstakimzâde Süleyman Sadettin Efendi, *Tuhfe-i Hattatîn*, (İstanbul, 1928), 205.

Hümayun kâtipliği yapmıştır.⁴⁷ Lakin geçirdiği bir göz hastalığı sonucunda bu göreve devam edememiş ve kendisine Edirne Dârü'l-hadîsi mütevelliliği verilmiştir. Buradayken yazdığı ve Edirne'nin çamurundan şikâyet eden şu beyti dediğinde

İlâhî sen halâs eyle bizi bu şehir-i bâtıldan
Kişi anı ne seyr itsün geçilmez âb u gilden

Edirneli Sagârî de ona kırılmış ve Refikî'yi hicvetmiştir.⁴⁸

Refikî, Edirne'deyken Kemalpaşazâde de kazaskerlik görevinden ayrılıp aynı yere müteveli atanmıştır. Refikî ve Kemalpaşazâde bu dönemde yakın dost olmuşlar ve Kemalpaşazâde İstanbul müftüsü olduğu dönemde Refikî zaman zaman İstanbul'a gidip onu ziyaret dahi etmiştir. Kınalızâde Hasan Çelebi bu iki şairin dostluğundan sitayişkâr ifadelerle bahseder.⁴⁹ Kaynaklar şairin Edirne'de yaşarken 939 / 1533-34'de vefat ettiğini belirtirler.

Refikî, İsmail Erünsal'ın arşiv belgelerinden tespit ettiği kayıtlara göre 14 Zilhicce 909 / 29 Mayıs 1504 tarihinden 26 Zilhicce 939 tarihine kadar devrin padişahlarından 28 defa in'am ve ihsan almıştır. Bu kayıtlarda şairin devrin padişahlarına en az sekiz defa kaside veyahut mersiye getirdiği görülmektedir. Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman devrine denk gelen kayıta şairin 26 Zilhicce 939 / 19 Temmuz 1533 tarihinde padişaha kaside getirdiği ve 1.000 akçe aldığı kayıtlıdır.⁵⁰ Bu kayıtlardan şairin XV. yy.dan XVI. yy.a kadar devrini gördüğü üç padişah tarafından da himaye edildiği anlaşılmaktadır.

Refikî'nin Latîfî ve Riyâzî'ye göre *Dîvân*'ı ve çeşitli risaleleri vardır.⁵¹ Âşık Çelebi, Şeyhî'nin *Hüsrev ü Şîrîn*'i, Hamdullah Hamdî'nin *Yûsuf u Züleyhâ*'sı, Necâtî'nin *Dîvân*'ı, Mesîhî'nin *Şehrengiz*'i, Deli Birader'in kıtaları, Sâgarî'nin hezilleri ve Refikî'nin terci'-bendine nazire yazılamayacağı konusunda devrin şairleri arasında ittifak olduğunu yazmaktadır. Tezkirelerde özellikle bir terci'-bendi çok övülmüştür.⁵² Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'inde 58, *Pervâne Bey Mecmuası*'nda 48 adet şiiri bulunması, devrinde ne kadar önemli bir şair olduğunun da göstergesidir.⁵³ Şairin şimdiye kadar bilinmeyen bir kasidesi de bu çalışma vesilesiyle ortaya çıkmış olmaktadır.

8. Edirneli Yakînî (ö. XVI. yy.?) -1 Kaside

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364-7'de bulunan Yakînî mahlaslı 39 beyitlik "benefşe" redifli kaside Kanuni Sultan Süleyman vasfında aruzun *mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ûlün* kalıbıyla yazılmış bir methiyedir. Kasidenin XVI. yy.da Yakînî tahallüs eden iki şairden biri olan Edirneli Yakînî'ye ait olduğunu düşündüren birtakım ipuçları bulunmaktadır.

XVI. yy.da Yakînî mahlasını kullanan ilk şair Kadı İmad Sinan'ın oğlu olan zattır. Ahdî, eserinde Yakînî'nin İstanbullu olduğunu belirtir.⁵⁴ Şairin Edirne Selimiye Kütüphanesi Ahmed-i Bâdî Efendi Bölümü 4760 numaradaki *Dîvân*'ında diğer şairle karıştırılmış olarak Yakînî-i Edrinevî kaydından şairin Edirneli olduğu da düşünülebilir.⁵⁵

⁴⁷ Ahmet Kartal, "Yavuz Sultan Selim Dönemi Kültür ve Edebiyatı", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 20/40, (2019), 236.

⁴⁸ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, 404.

⁴⁹ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, 389.

⁵⁰ İsmail Erünsal, "Arşiv Belgelerine Göre XVI. Asır Şairleri", *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*, (Cambridge: Harvard University Press, 2008), 164-165.

⁵¹ Latîfî *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, 241; Riyâzî, *Riyâzî's-Şu'arâ*, 164.

⁵² Bu terci'-bent ve Refikî hakkında daha fazla bilgi için bkz.: Hanife Koncu, "Refikî ve Terci'-Bendi", *Osmanlı Araştırmaları*, XXVII, (2006), 255-280.

⁵³ M. Fatih Köksal, "Refikî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi: 12.01.2023, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/refiki>

⁵⁴ Bağdatlı Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ*, Haz. Süleyman Solmaz, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımları, tarihsiz), 313.

⁵⁵ İmadzâde Yakînî ve eseri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Zülfe, "Yakînî [ö. 1568]: *Dîvân* Tenkitli Metin-Tetik-Dizin", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2004.)

XVI. yy.da Yakînî mahlasını kullanan bir diğer şair Edirneli Yakînî'dir. Asıl adı Hüseyin olan bu zat Edirne'de külâh ve takke yapıp satan ve böylece geçimini sağlayan bir kişiyken şairliğe heves edip şiir söylemeye başlamıştır.⁵⁶ Şair, Âşık Çelebi'ye göre Kanuni Sultan Süleyman ile şehzadelikleri döneminden beri tanışıktır.⁵⁷ Sehî ve Riyâzî'ye göre *Dîvân* sahibi olan⁵⁸ şairden kaynaklar övgüyle bahsetmektedir. Tasavvufa meyli olan şair, söz söylemekte usta birisidir. Mürettep *Dîvân*'ında güzel manaları olan gazel ve kasideleri vardır. Çok iyi tarihleri de mevcuttur. Edirne'deki Lârî Mescidi'ne *Beytü'l-ibâde* terkiibini tarih olarak düşürmüştür.⁵⁹ Şairin ölüm tarihi hakkındaysa kaynaklarda bir bilgiye rastlanamamıştır.

Aşağıda yer alan kasidenin Edirneli Hüseyin Yakînî'ye ait olduğunu düşündüren ilk nokta İmadzâde Yakînî'nin *Dîvân*'ında çalışmamızda metnini verdiğimiz kasidenin bulunmamasıdır. Fakat bundan da ziyade Âşık Çelebi tezkiresinde Edirneli Yakînî hakkında biyografik bilgi verdikten sonra mutata olduğu üzere onun örnek beyitlerini sıralamaktadır. Bu beyitler arasında aşağıdaki kasideyle vezin, kafiye ve redif yönünden aynı olan

Şîrîn lebine konmag için bâl ü per açup
Kasd itdi megesler gibi uçmaya benefşe

beyti bulunmaktadır.⁶⁰ Metnini verdiğimiz kasidede bu beyit yer almasa da klasik Türk edebiyatı geleneği ve yazma metinler arasındaki istinsah farkları düşünüldüğünde beytin Kanuni Sultan Süleyman methiyesine ait olabileceği düşünülmektedir. Bu beyit, mezkûr kasideye şair tarafından sonradan eklenmiş olabilir. Hakeza istinsah farklılıkları göz önüne alındığında beyit, kasidede yer almasa bile farklı bir hayal dairesi içerisinde müstensihlerin gözünden vezin, kafiye ve redif uyumu göz önünde bulundurularak önce kasideye ardından *Dîvân*'a dercedilmiş ve tezkire sahibi tarafından da bu nüsha görülüp kaydedilmiş olabilir. Pek tabii ki bütün bunlar şairin *Dîvân*'ı gün yüzüne çıkana kadar bir varsayım olarak kalmaktadır. Lakin son kertede Hüseyin Yakînî'nin Sultan Süleyman ile şehzadelik döneminden tanışıklığı, *İmadzâde Yakînî Dîvânı*'nda benefşe redifli bir kasidenin bulunmaması ve Âşık Çelebi'nin yukarıda verdiği beyit örneği beraber düşünüldüğünde aşağıda metnini verdiğimiz kasidenin Edirneli Yakînî'ye ait olduğunu ihtimali hayli yüksek görünmektedir.

Sonuç

Kanuni Sultan Süleyman devri, Osmanlı tarihi açısından askerî ve siyasi olarak en parlak devri olduğu kadar medeniyet ve kültürün önemli bir parçası olan edebiyatın da zirve dönemi olarak bilinmektedir. Bu yüzyılın edebî birikimine dair gerek metinler ekseninde gerek dil ve edebiyatın o devirdeki anlam dünyasını ortaya koyan çok önemli çalışmalar yapılmış ve hâlâ da yapılmaya devam etmektedir. Kendisi de bir şair olarak Türk edebiyatının en hacimli *Dîvân*'larından birini kaleme almış olan Kanuni Sultan Süleyman, devrinde şair ve edipleri himaye etmiş, onlara sunduğu in'am ve ihsanlar sayesinde de şairler çeşitli alanlarda pek çok eser kaleme almışlardır. Bu eserlerin kimisi günümüze ulaşmış kimisi ise kütüphane raflarında hâlâ araştırmacıları bekler vaziyette durmaktadır. İşte bu çalışma da bu minvalde kütüphane rafları olmasa da arşiv belgeleri arasında yer alan ve XVI. yy. edebî birikimini ortaya koyan belgelerin ilim âlemine sunulmasının ilk merhalesi olmuştur.

Türk edebiyatı için birincil kaynaklar arasında sayılmayan arşiv kayıtları ve buralarda bulunan bilgi, belge ve kayıtlar özellikle tarih ilminin ilk başvuru yeridir. Tarih ve edebiyat ilminin birbirleriyle olan bağı düşünüldüğünde arşiv kayıtlarında Türk edebiyatını ilgilendiren kimi bilgi ve belgelerin bulunması da kaçınılmaz bir durumdur. Bu belgelerde yer alan edebî metinler günümüze

⁵⁶ Sehî Beg, *Heşt Bihişt*, Haz. Halûk İpekten vd., (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, 2017), 148.

⁵⁷ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, 291.

⁵⁸ Riyâzî, *Riyâzî's-Şu'arâ*, 354.

⁵⁹ Filiz Kılıç, "Yakînî Hüseyin Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi:12.01.2023, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yakini-huseyin-celebi>

⁶⁰ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, 291.

kütüphane kayıtlarıyla ulaşamamış kimi edebî birikimi de taşımaktadır. İşte bu noktada T.C. Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı'nda yapılan taramalarda günümüze adı veyahut manzumesi ulaşmamış şairlerin Kanuni Sultan Süleyman vasfında kaleme aldıkları Türkçe şiirlerin bir bölümü ortaya konmuştur. Bir makalenin hacmini aşmasından dolayı iki bölüm hâlinde tertip edilen çalışmada devrin şairlerinden 'Andelîbî, Binâyî, Me'âlî, Nevâlî, Nezîhî, Tâcîzâde Sa'dî Çelebi, Refîkî ve Edirneli Yakînî'nin çoğu methiye türündeki manzumeleri ilk defa ilim âlemine sunulmuştur. Bu şairlerden meselâ Nezîhî, Binâyî gibi adı kaynaklarda zikredilmeyen şairlerin şiirleri olduğu kadar Me'âlî gibi şairlik kudreti üst düzeyde olup devrin önemli şairlerinden olan bir zatın bilinmeyen kaside veyahut manzumeleri de ortaya çıkmış olmaktadır. Toplam 19 şiirin yer aldığı çalışmadaki bütün şiirler daha önce ilmî neşri yapılmayan metinler olmuştur. Yukarıda belirtildiği üzere ilmî neşri çeşitli çalışmalarla ortaya konan çeşitli manzumeler ise tekrara düşmemek adına kapsam dışı bırakılmış olup bunların padişaha sunulan nüshalarından ilgili yerlerde bahsedilmiştir. Son olarak bu belgeler araştırmacılara şunu göstermektedir ki her ne kadar arşivler Türk edebiyatı için birincil kaynaklar arasında yer almasa da burada bulunan evrak sayesinde Türk edebiyatının bilinmeyen şiirleri ortaya çıkabilmekte, şairlerin biyografilerine ve edebî hüviyetlerine katkı yapacak ilmî malzeme yer alabilmektedir. Tespit etmeye çalıştığımız ve ortaya konulan metinler Osmanlı Arşivinin Türk edebiyatı için de son derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Metinler

1

[Mersîye-i 'Andelîbî]

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

I

1. Mâtem libâsını giyürüp baña kat kat
Cevr itdi câna ....

Cânum acıtdı tatlu şeker diyü virdüğü
Zehr oldı dehr-i dün bize şundüğü nebât

3. Meşşâtasına bakma bu dehr-i 'acūzenüñ
Merd-i cihân ...

Üç oğuluñ birisini cān-ile beslemez
Analıg eylemez ....

5. Āb-ı bekā şunulmadı dil-teşneye dirîg
Ehl-i bekā ... bākî ...

Serv-i sehî bitürmedi gülşende dehr-i dün
Bir serv kıddi eyledi ammâ ki iki kat

7. Ferzâne sürdi atını şehzâde gerçi kim
Naṭ'-ı cihânda oynadı illâ ki şâh mât

Sultân Mehemmed ibni Süleymân bin Se[lîm]
Gitdi cihâna gelmedi anuñ gibi selîm

1. TSMA.E. 0364-10.

¹ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

³ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

⁴ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

⁵ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

II

1. 'Älemde hoş libās-ıdı hilm ü hayā aña
Yaraşmış-ıdı cāme-i hüsn ü behā aña
Ağlamaz-ıdı kimse elinden anuñ velī
Halk-ı cihān eyledi ... aña
3. Gök cāmesini mātem-içün aldı egnine
Yaşın yaşın dö[küldi] ...
Mazlūma gāyet-ile şefik-ıdı dünyede
Şefkat iderse ...
5. Bāğ-ı fenāda geçdi anuñ 'ömri şu gibi
Olmaz hevādur itmedi fikr-i bekā aña
Dehr-i sitem-gerüñ görüben bī-vefālığın
Kıldı sefer bekā ... aña
7. Şerh ola mı ki haşre degin iş bu iftirāk
Olmaya tā kıyā[met] ...
Şerh itdi şadr-ı sīneleri hañçer-i firāk
Maşşer olunca şerh ola mı iş bu iftirāk

III

1. Dünyā göginde çünki tölündi o māhumuz
Çapuya çıkmaz ...
Dīvāne eyledi bizi bilsek ne yirdedür
Dīvāna çıkmaz ...
3. 'Älem karañu oldu cihān girdi qaraya
Gün toğmadı tüt[ıldı] ...
Cem'iyetin tağıtdı vü gitdi aradan āh
Kānde varupdur ol şeh-i encüm-sipāhumuz
5. Derd-ile çağırup dir idi cümle kulları
Şehzāde-ile ...
Dirlerdi başumuzda sa'ādet mi var bizüm
Kim gitdi ...
7. Kalduğ anuñ firākı-ile yana yana āh
Göge boyadı ['ālemi dūd-ı] siyāhumuz
Cem'iyetini tağıduban kıldı tār-mār
Mülk-i 'adem vilāyetine oldu şeh-r-yār

² ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

³ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

⁴ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

⁶ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

⁷ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

¹ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

² ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

³ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

⁵ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

⁶ ... yerler belgede tahrip olduğu için okunamamaktadır.

IV

1. Kani o şeh ki 'āleme emn ü emān idi
Māh-ı felek berātına ...
Kani o serv-i gül-bün-i gülzār-ı salṭanat
Niçe yakıldı āh ki serv-i revān idi
3. Gerçi ki baḥş iderdi sa'ādet semerlerin
Mīve üzülmemiş budağından fidān idi
Rif'atde idi devlet ile kapu kulları
Kaşr-ı sa'ādete ...
5. Maḥbūb u bendesi qaralar geydi cümleten
Āb-ı hayāt-ı zulmet ...
Ehl-i semā göge girüben mātem itdiler
Yir ehlinün işi güci āh u figān idi
7. Seyrāna geldi 'ālem-i nāsūta ol melek
Uçmağa 'azm eyledi ...
Āb-ı beḳāya irmedi dil-teşneler dirīg
Toḳundı cān vilāyetine deşneler dirīg

V

1. Yā Rab özine ḥūrī vü gılmānı yār kı
Rūḥına 'arş-ı a'zamı dā'im medār kı
Ol gün piyāde olduğı dem şehsüvārlar
Yā Rab anı semend-i Burāka süvār kı
3. Kudret virüp dururduñ aña çünkü dünyede
Cennetde daḥı anı zevi'l-iḳtidār kı
Başından aldı dest-i fenā çünkü tācını
Milk-i cinānda anı şeh-i tāc-dār kı
5. Ol gül-'izār rūḥına şāh-ı cihān için
Ey 'Andelībī turma du'ā-yı hezār kı
'Ömr-i ebed müyesser idüp şāha ey Ḥudā
Şehzāde-i yegāneleri şehir-yār kı
7. Qadri esāsı olmaya aşlā ḥalel-pezīr
Bünyād-ı 'ömrini ebedī üstüvār kı
Şehzādenüñ [zamānını] Ḥak kıldı ise az
Şāh-ı cihān penāhuñ ide 'ömrini dirāz

¹ ... yerler belgede tahrip olduğı için okunamamaktadır.

⁴ ... yerler belgede tahrip olduğı için okunamamaktadır.

⁵ ... yerler belgede tahrip olduğı için okunamamaktadır.

⁷ ... yerler belgede tahrip olduğı için okunamamaktadır.

2.

[Kaşide-i Bināyī]

Mef'ülü fā'ilatü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Meydāna girdi çıkdı kınından bīgāne tīg
Döndi bir uyhusından uyanmış yılana tīg
Başından aşsa düşmen-i dūnuñ 'aceb mi kim
Beñzer yolında tünd açar āb-ı revāna tīg
3. Bir gül nihāli gibi güzel tāze naḥl olur
Gülzār-ı rezm içinde boyandukça kana tīg
Cevherleri yüzinde kevākib-miṣāl olup
Ḥurşide döndi şemseleri āsumāna tīg
5. Rūz-ı veğāda geh dil alur gāh dil virür
Beñzer miyān-ı ma'rekede tercemāna tīg
Farq-ı 'adūya fırsat-ile darbeler çalup
Gösterdi dest-bürdini gürz-i girāne tīg
7. Ebr-i siyāha döndi cihān dūd-ı āh-ıla
Her gūşesinde beñzedi berq-i cihāna tīg
[Ḥün-ı] 'adū-yı serkeş-ile toptolu olup
Döndi şafaqda māh-ı nev-i āsumāna tīg
9. Şāfi-dil oldı düşmene eyler mu'ānağa
Beñzer meşelde māder-i pür mihr-bāna tīg
Sūr-ı meşāfa yakdı niçe āteş işleri
Cevherler-ile beñzedi bir zer-feşāna tīg
11. Kan yağdurur hemişe şehāb-ı ecel gibi
Tūfān koparsa tañ mı zemīn ü zamāne tīg
Farq-ı 'adūña kūh-ı belā āsiyābıdur
Beñzer aña havāle olan nāvdāna tīg
13. Şan kūs-ı rihlet-i ecel oldı ser-i 'adū
Anı getürdi zaḥmeler ile fiğāna tīg
Cān-ı 'adūyı ḥabs-i bedenden çıkarmağa
Döndi ecel bir uğrıya vü rīsmāna tīg
15. Bir pīr-i pür-şafā dil ü gevher-nişārdur
Bil bağlayup kılıç kuşadur her cūvāna tīg
Sultān-ı taht-ı şer' ü Süleymān-ı mihr-i dīn
K'andan kuşandı Rüstem-i Zāl-i zamāne tīg
17. Bir Nīldür ki 'asker-i a'dāya tünd açar
Emvāc-ı pür-belādur o seyl-i revāne tīg
Tañ mı şihāb inerse semādan işigine
Gökden iner çü ḥusrev-i şāhib-kırāna tīg
19. Olup hemişe 'askeri bir nev'a bōstān
Sūsenler ile serv olur ol bōstāna tīg

2. TSMA.E. 0364-6.

⁸[Ḥün-ı]: H'ān-ı Belge. Anlam gereği tamir edildi.

- Kef-i 'adūya k̄ulz̄üm-i baħr-ı ecel olup
Oldı neheng o k̄ulz̄üm-i hoş bī-kerāne t̄ig
21. Şaklar hemiſe devlet-ile dīn hiſārını
Burc-ı sa'ādetūnde dönüp pāsbāna t̄ig
Devrūnde bir dilāver olupdur gögüs gerüp
Dā'im bürehne ħaſma çıkar pehlevāne t̄ig
23. Ceyşün ğubārı her dem olup çarh-ı heſtümīn
Beñzer nücūma toplar u kehkeſāna t̄ig
Düşdi yüzine çehresinūñ 'aksi düşmenūñ
Ditrer elinde beñzedi berg-i ħazāna t̄ig
25. Behrām önünce tañ mı getirürse deste-çüb
Lāyık mıdur meſāfuña her bir çobāna t̄ig
Emr-i ſerīfūñ-ile kaçan k'ola bī-karār
Virür firār Ĥusrev-i Māzenderāna t̄ig
27. Farq-ı 'adū felekde_y_ise ay ü gün gibi
Baş egdürür kapuñda aña āsitāne t̄ig
Yağdı 'adūyı āteſ-i kahrūñ ſu resme kim
Ĥākister oldı anuñ-ıla yana yana t̄ig
29. Düşdi felekde ħavfuñ-ıla nīze-i ſihāb
Sen yir yüzinde göstereliden sināna t̄ig
Başına bindi düşmenūñūñ inmek istemez
Şorkuç yirine oldı aña taylesāna t̄ig
31. Eyler ſihāb-ı çarħ hilāl-ile iktirān
Öpse rikāb-ı devletūñi derviſāne t̄ig
Gencīne-i Nizāmīye buldum Bināyī yol
Baña kuſatdı himmet eli Ĥusrevāne t̄ig
33. Yaşıldığınca kahrūñ-ile yayı düşmenūñ
Olup murāduñ oğlarına hem niſāne t̄ig
Ālem 'adāletūnde senūñ ber-karār olup
Senden yitiſe Mehdī-i ſāhib-zamāna t̄ig

3.

[Müseddes-i Bināyī]

Hüve'l-Feyyāz

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

Gün gibi bildüm ki bir ſāh-ı cihānum var imiş
Āsitānında anuñcün kim mekānum var imiş
Minnet Allāha benüm bir 'ālī-ſānum var imiş
Şeh Süleymān gibi bir ſāhib-kırānum var imiş
Devlet ü iqbāl ü baħt-ı kām-rānum var imiş
Kim seni bir daħı görmege zamānum var imiş

II

Fürkatüñden gözlerüm yaşını döndürdüñ sele
Ayrı düşdüm şehr-i İslāmbola gitmedüm bile
Başum alup gideyin şimdengirü ilden ile
Hamdülillāh kim yüzüñi bir dağı gördüm hele
Devlet ü iqbāl ü baht-ı kām-rānum var imiş
Kim seni bir dağı görmege zamānum var imiş

III

Yalıñuz şehrüñe geldüğüm baña şöhret yiter
Hāk-i pāyuñ gözlerüme tūtiyā minnet yiter
İtlerüñüñ çulı egnümde şehā hil'at yiter
Sen şehinşāhı cihānda gördüğüm devlet yiter
Devlet ü iqbāl ü baht-ı kām-rānum var imiş
Kim seni bir dağı görmege zamānum var imiş

IV

Pādişāhum senden ayrı nār-ı fürkatdür yirim
Hāk-i pāyuña varup yüzümi sürmek isterüm
[Şi'r-i] pür-sūzum gönül eglencesidür ezberüm
Çok şükür gördüm yine ol pādişāh-ı kişverüm
Devlet ü iqbāl ü baht-ı kām-rānum var imiş
Kim seni bir dağı görmege zamānum var imiş

V

Rūm ilinden her dem ey bād-ı şabā itseñ güzer
Pādişāh-ı heft-kişverden bize al gel haber
Küsteḥāne gör Bināyī 'arz-ı hāl itmek diler
Okuram bu maṭla'ı vird eyleyüp şām u seḥer
Devlet ü iqbāl ü baht-ı kām-rānum var imiş
Kim seni bir dağı görmege zamānum var imiş

4.

[Ġazel-i Bināyī]

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şāh-ı 'ışkuñ pādişāhum bir mekānidur gönül
'Arş-ı a'lāya irerse āşiyānidur gönül
Sen nihāl-i tāze serv-i ser-firāz olsun diyü
Cānı gibi beslemişdür bāğ-bānidur gönül
3. Mihr ü meh iki kuluñdur kim şehā dergāhuñuñ
Rūz u şeb ṭuramaz ṭolanur pāsbanıdur gönül
Ġamze-i cellāduñ almışdur ele tūr ü kemān
Sīne ta'līm-ḥānedür anuñ nişānidur gönül
5. Ḥāzret-i Sulṭān Süleymāna Bināyī yazdurup
Hālüñi 'arz itmenüñ şimdi zamānidur gönül

³ [Şi'r-i]: Şi'rüm Belge. Vezin ve anlam gereği tamir edildi.

4. TSMA.E. 0364-6.

5.

[Ġazel-i Bināyī]

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Necd-i ğam Mecnūnyam derd ü belādur şan'atum
Zülfüñüñ sevdāsıdır başumda tāt u devletüm
Bī-sütünda cān viren Şīrīn-içün Ferhād-veş
Zeyn olupdur kanlu kanlu lālelerle türbetüm
3. 'Işk cāmın içdi Ferhād ile Mecnūn geçdiler
Şun baña ey sākī-yi bākī gelüpdür nevbetüm
Ĥamdülillāh pādīşāhum devletüñde şubha dek
İtlerüñle hoş geçer küyuñda her şeb şöhetüm
5. Ey Bināyī sözlerüm mevzūn olurd[1] dūr gibi
N'eyleyüm ol seng-dil yanında olsa kıymetüm

6.

Velehu

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şubh olunca gözlerüm her gice cānān yolların
Bülbül-i şeydā gibi şahn-ı gülistān yolların
Vādī-yi 'ışka düşüp Mecnūn-ı pür-sevdā gibi
Ey şacı Leylī n'ola dutsam beyābān yolların
3. Kūhken Mecnūn ile el aldılar benden gelüp
Ol iki dīvāneler öğrendi erkān yolların
'Azm idüp şehr-i Ĥalebden eyledüm Rūma sefer
Geşt idüp başdan başa gördüm Ķaraman yolların
5. Bāda virdi bu fenā mülkini āhum ser-te-ser
Eşk-i çeşmüm bağladı deryā-yı 'ummān yolların
Ey Bināyī pādīşāha ĥālūmi 'arz itmege
Bunca gündür beklerüm Sulţān Süleymān yolların

7.

[Ġazel-i Bināyī]

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Tā ki terkīb-i tenüm üstād-ı ĥikmet bağladı
Bu dil-i dīvāne zülfüñle meveddet bağladı
Ķā'il olmaz kışsa-i Mecnūna 'ışk içre gönül
Dāsītānın vardı dil başka ĥikāyet bağladı
3. Ķubbe-i eflāke irgürdi külāhın mihr ü māh
Āsitānuñda senüñ şol deñlü rif'at bağladı

5. TSMA.E. 0364-5.

6. TSMA.E. 0364-5.

7. TSMA.E. 0364-6.

Hasret ü derd-ile ben düşdüm diyâr-ı ğurbete
Çeldi yapışdı beni çün dest-i fûrkat bağladı

5. Gitdigün yollarda itün izinün kumın görüp
Şiše-i çeşmüm hemân ol demde sâ'at bağladı
'Ömrini virür hevâya aldanur gâfil düşer
Ey Binâyî kim ki bu dehre maḥabbet bağladı

8.

[Kaşide-i Me'âlî]

Fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün

Ḥafîf + + - - / + - + - / - + -

1. Ey Süleymân-ı 'aşr işigünde
Bende olsa revâ Cem ü Dârâ
Kamu kullarunuñ vazîfeleri
Bir iken iki oldu çün şehâ
3. Bendeñem ben de ḥâliş ü muḥliş
Pes bu ma'nîyi itmeyem mi recâ
Kâdemüm ḥod mübârek olmışdur
Sen şeh-i 'âleme bi-'avn-i Ḥudâ
5. Ḥamdülillâh efâzılı dehrün
Diyimezler benüm kemâlüme lâ
Belki şeh devletinde şâhid olur
Her biri fazl u ma'rifetde baña
7. Eyle olsa bu bende sultânüm
Mazhar olsam 'inâyetüne revâ
Eyle ihyâ Me'âlî çâkerüñi
Ey kerem menba'ı vü kân-ı 'aḫ
9. Şol nebî ḥürmeti ki gelmese ol
Ḥalk olunmaz-ıdı bu arz u semâ
Bâkî iḥsân senün du'â kılalum
K'ide efzün sa'âdetüñi Ḥudâ
11. 'Ömrün ü devletün ola bâkî
Ola maḫhür zümre-i a'dâ

9.

[Gazel-i Me'âlî]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Âsitânun ḥıdmetinden itme ben ḥâki ba'id
Lâyık-ı himmet olana eyle iḥsânun mezîd
Defter itseñ yolına cân nakdini virenleri
Evvelâ ben bendenün teslîmini eyle resîd

8. TSMA.E. 0364-19.

⁵ Ḥamdülillâh: Ḥamdülillâh ki. Belge. Vezin gereği "ki" kaldırıldı.

9. TSMA.E. 0364-19.

3. Hük-m-i şāhī şan gümüş şandukadur müşk-ile bu
Kim anuñ tevķīṭ'-ı zerrīnidür altundan kilīd
Öykünürlerse gözüñle kāmētūñe ne_ i'tibār
Bir yeler oñmaz durur āhū şanavber bir pelīd
5. Dırnağın dilber kesüp şandum ki şarmış penbeye
Çünkü gördüm kaplamış mäh-ı nevi ebr-i sepīd
Lutf u ihsān u 'ināyetden niçün nevmīd olam
Ey Me'ālī şükkr kim meftūhdur bāb-ı ümīd
7. Umaram ben zerreyi yirden götüre mihr-veş
Himmet-i Sulṭān Süleymān bin Selīm bin Bāyezīd

10.

[Ġazel-i Nevālī]

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Felekde şem'-veş her gice şevķuñla yanar kevkeb
Görüpdür āteşin ḥaddüñdeki ḥālūñ meger kevkeb
Hemān bir rind-i şāhid-bāza beñzer bu felek pīri
Yanında şan yalın yüzlü durur par par yanar kevkeb
3. Ya çarḥ-ı pīre-zen başına bağlamış siyeh vālā
Gümüş yılduzlu ġarrā igne başı oldı her kevkeb
Tebessüm eyleye ol meh göre tā dürr-i dendānın
Göz açup bu ḥayāl-ile uyumaz tā seḥer kevkeb
5. Semāya şaldı pertev kubb-e-i çetr-i Süleymānı
Anuñ 'aksiyle olmışdur Nevālī şu'le-ver kevkeb
Yaşum gözler o şāhuñ işigüñden bir dem ayrılmaz
Sirişkümler alışmış ḳatre-i bārān meger kevkeb

11.

[Ġazel-i Nevālī]

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Müjeñ tiriyle ḳaşuñ ḥançerin sīnemde cān besler
Hemān ol dāyedür kim mehd içinde tev'emān besler
Ḥayāl-i ḳaddüñi göñlüm n'ola şaḳlarsa cān içre
Nihāl-i serv bitse bōstānda bāğ-bān besler
3. Görüp su'bān-ı zülfin bilmeseler la'li tiryākin
Didiler 'āşık-ı miskīn ne cān-ıla yılan besler
Sirişkümler tıflına 'ayn-ı 'ināyetle nazar eyle
Yefīm üftādeyi ḳande bulursa mihr-bān besler
5. Nevālī zıkr-i la'lüñle dirilür ey Mesīḥā-dem
Aña raḥm it ne deñlü ḥāk-ise ol daḫı cān besler

10. TSMA.E. 0445-13.

11. TSMA.E. 0445-13.

12.

[Ġazel-i Nevālī]

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ħamīde olsa kaddüm bār-ı ğamdan dāl-i devletdür
Revān olursa çeşmüm çeşme-sārı 'ayn-ı 'izzetdür
Göricek ğamzeñüñ tırini karşı çıķduđı cānum
Yoluñda ben şehīd olsam gerek aña şehādetdür
3. Melāhat sende hatm olduğına çok şahidüñ gerçi
Cemālüñ muşhafında ruħlarıñda iki āyetdür
Dehānuñ sırrına vākıf degüldür ħurdedānlar hīç
Dil üzre söylenür ammā ötesi yok rivāyetdür
5. Ħişār-ı ħüsni tōp-ı ğabğabı aldıķda ol şāhuñ
Şaçı bir tuğ-ı miskīn kāmēt-i bālāsı rāyetdür
Yüz urdum ħāke sevdā-yı ser-i zülf-i nigārumla
Mezārum üzre sünbül bitdüđi aña 'alāmetdür
7. Nevālī bir şehüñ dergāhına yüz sürdi kim anuñ
Semendi sümme fark-ı 'āleme tāt-ı sa'ādetdür

13.

[Ġazel-i Nevālī]

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Zāl-i çarħa mäh-ı nev şanma ki zerrīn vesmedür
Ħaçer almış yanına kārı 'ömürler kesmedür
Tīşe-i nāħunla kesdüm küh-ı 'ışkı ben faķīr
Gerçi ey Ferhād ol yalın kıaya vü kesmedür
3. Tīr-i ta'n-ı zehr nāküñ cānuma geçdi meded
Ey rakīb-i seng-dil güyā zebānuñ kesmedür
Baħr-i tab'ından şeh-i 'ālem çıķardı bir güher
Görmedi ğavvāş-ı fikret hīç bir ol resme dür
5. Ey Nevālī kim nazīre söyledüm dirse aña
Kizb ider bīhüde söyler bir şavurup esmedür

14.

[Ġazel-i Nevālī]

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. La'l-i nābuñ kim şehā beñzer şarābuñ 'aynına
Gözlerüm aña nazar döndi ħabābuñ 'aynına
Ħızra baş egmez ħaťuñ zulmāta ta'n eyler şaçuñ
Çeşme-i ħayvānı almaz la'l-i nābuñ 'aynına

12. TSMA.E. 0445-13.

13. TSMA.E. 0324-27.

14. TSMA.E. 0324-27.

3. Döne döne yaş döküp kūyuñ gülistānın şular
N'ola beñzerse gözüm tölāb-ı ābuñ 'aynına
Yıkdı çeşmüm hānesin seyl-i sirişküm 'ākıbet
Döndi şu almiş harābe āsiyābuñ 'aynına
5. Yüzüñe bağan gözümde 'aks-i hūy-ı 'ārızuñ
Döndi güne qarşu bir şışe gülābuñ 'aynına
Pāyuña yüzün sürem diyü Nevālī husrevā
Halka kıldı cismini döndi rikābuñ 'aynına

15.

[Ġazel-i Nevālī]

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Dil-i Mecnūna kim eylerdi āhir hüsñ-i tedbiri
Ezel tolaşmasa boynına zülf-i Leylī zenciri
Bu deñlü baş kesüp kan mı dökerdi hey müselmānlar
O hūñ-rizūñ katı yüz bulmasa yanında şemşiri
3. Peri başına ağsa yiridür tırūñ ki dildarı
Gören kişi girür kışine yanında tutar yiri
Yüregümle dem ü lahm oldı peykānuñ meger cānā
Geçüp dilden anı teşrif ider her dem müjeñ tiri
5. 'Adū naħciri olsa tañ mıdur Sultān Süleymānuñ
Nevālī çünkü oldur bişe-zār-ı heybetüñ şiri
Gez ey şeh gün gibi menzil-be-menzil rub'-ı meskūnı
Zalām-ı zulmi def' it çek cihāna 'adl zenciri
7. Zılāl-i sāye-bānda sür şafālar sāye sultānı
Kurulsun başuñ üzre haşre dek çetr-i cihāngiri

16.

[Kaşide-i Nezāhi]

Allāhu Veliiyü't-Tevfik

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Hamdülillāh gösterür 'aşıklara dizār 'ıyd
Tal'at-ı nūr-ı Muħammed eyleyüp izhār 'ıyd
Hōn-ı envā'-ı na'im birle ni'amlar bezl idüp
Gör ki 'işret ni'metini eyledi işār 'ıyd
3. Başdan ayağa zer ü yākut-ıla pür-zeyn olup
Tonanurdılar ki ola şāhed-i bāzār 'ıyd
Şanasın beytü'l-haremde nūr-ı beytullāhdan
Zāhir itdi vech-i Ahmedden yine envār 'ıyd

15. TSMA.E. 0445-13.

16. TSMA.E. 0364-9.

² Yaygın olarak hūñ şeklinde bilinen "sofra" anlamındaki kelime metinde hōn imlasıyla yazılmıştır.

5. 'İyd-ı 'adhâ çünki her yıl içre bir kerre gelür
Kendüyi zînet iderse tañ mı şehri-vâr 'ıyd
Eyledi îsâr-ı luftından kerem ni' metlerin
Sufre-i hön-ı Halîle oldı hön-sâlâr 'ıyd
7. 'Urvetü'l-vüşkâya irmege yüri sa'y it bugün
Raḥmet-i luḥf-ı Raḥîmi itdi pes ihzâr 'ıyd
Ka'be vü Merveyi ḥacc itmek şafâdur kıl tavâf
Her taraftan bang-ı lebbeyk eyleye tekrâr 'ıyd
9. Kebş-i İsmâ'îli İbrâhîm bugün naḥr itmege
Ka'betullâh içre ḳurbân itdi istihzâr 'ıyd
Ḳubbe-i 'arafâtda vaḳfeye ṭuruban şevḳ-ıla
'Âsî-i müznibler için eyler istiḡfâr 'ıyd
11. Seng-i esved üstine yüz sürmege ṭuranları
Muntazır olup ider anları istinzâr 'ıyd
Raḥmet-i Raḥmân âsârını feyz itmeklige
Âb-ı zem[zem]den şaçar bârân-veş istimfâr 'ıyd
13. Ḥ'âb u ḡafletden başuñ ḳaldur eyâ ḡâfil uyan
'Âlemüñ gözün açuban eyledi bîdâr 'ıyd
Şâh-ı 'âdil devletinde [ufḳa] ḥoş-bû virmege
Ḥâk-i pâyından uğurlar nâfe-i tâtâr 'ıyd
15. Zıll-ı Ḥaḳ Sulṭân Süleymân şâh-ı devrân [ki anuñ]
Kâ'inât içre müşerref eyledi her bâr 'ıyd
Pâdişâh-ı dâd-ger deryâ-dil ü lâlâ-güher
Kim nem-i ḥulḳından eyler her nefes izhâr 'ıyd
17. Mevḳı'ında itdügiçün luḥf-ı maḥz olur ḡazab
Nitekim faşl-ı zemistânda olur iy yâr 'ıyd
Zînetüñ eyyâmıdur olsañ müzeyyen yaraşur
Reng ü büyüñla alur ârâyişi gülzâr 'ıyd
19. Devlet-ile sen şehüñ devrinde iy şâh-ı cihân
Oldı pes rûy-ı zemîn üzre bugün hem-vâr 'ıyd
Tâc-ı zerrîn urunur ol çın seḫerden toḡıcaḳ
'İyd-ḡâhı ḳadrüñe tâ ola ḥızmetkâr 'ıyd
21. Devlet ü iḳbâl-i medḥinde Nezîhî çâkeri
Getürür ḡüftâra bu ben bende-i nâ-çâr 'ıyd
Rûzgâr âlâmı içre ḥaste-dil olanlara
Himmetüñ dâd u şifâsından ider tûmâr 'ıyd
23. Nitekim devr ide eflâk ola 'ömrüñ ber-mezîd
Ṭurduḡınca kâ'inât rûzuñ ola her bâr 'ıyd
Âmîn Yâ Rabbe'l-'Âlemîn

¹⁰ İlk mısradaki vezin aksamaktadır.

¹⁴ [ufḳa]: âfâḳa Belge. Vezin gereḡi tamir edildi.

17.

[Kaşide-i Sa'dî]

Hüvellāhu Kerīmü'l-Müste'ān

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Bu görinen mäh-ı nev midür ufukdan nāgehān
Yā şalā-yı 'işret-içün halka yazılmış nişān
Yoħsa keştı-i hilāl irdi metā'-ı 'ıyd-ıla
Şaldı lenger sāhil-i deryā-yı aħdarda revān
3. Yā felek bir rind-i dürd-āşāmdur kim sāgarı
'ıyduñ evvel gicesinden destine aldı hemān
'Āşık-ı ser-geştedür kim çāk iderken yaķasın
Nāhunından sīne-i pür-süzına degmiş nişān
5. Na'l kesmiş sīnede ebrū-yı dilber şevķına
Bir ışıkdur kim cihānı tolanup eyler fiğān
Taşt-ı sīmīn gösterüp eyler işāret mäh-ı nev
Tevbe vü taķvādan el yumak gerekdür bir zamān
7. Bu kadar za'fina 'illet bu ki şūfīler gibi
'ıyda karşı niçe gün halvet idüp oldu nihān
Hāzret-i şehzādenüñ bezminde rakķās olmağa
Sımden halhal idindi ayağına āsumān
9. Şeh Süleymān u Sikender-sařvet ü Behrām-rezm
Kim işigüñde güneş derbānıdur meh pāsbān
Ol kim öñince cenīb-i hāşdur hınk-ı felek
Bu hilāl anuñ rikābıdur hizāmı kehkeşān
11. Tavķ-ı sīmīndür girībānında cirm-i mäh-ı nev
Āstīninde 'alemdür āfītāb-ı zer-feşān
On bir aylık yol çeküp geldi kapusına hilāl
Hāzır itmiş pīş-keş itmege bir sīmīn kemān
13. Barmağ-ıla gösterür dergāhını halka felek
Kim bu derde bulunur derd-i felāketden emān
Maţbah-ı ihsānuña geldi getürmüş kāseseñ
Bir gedādur bu felek şāhā za'if ü nā-tüvān
15. Yā gulāmuñdur benek altunlu geymiş egnine
Güşına bir halka-i sīmīn taķınmış āsumān
Bil büküp nūn-ı hilāli meşķ ider tā kim ola
Kātīb-i dīvānuñ ey şāhenseh-i 'ālī-mekān
17. Her tarīķ-ıla cenābuña taķarrub kaşd idüp
Mehde geh çevgān u geh gū şüretin eyler 'ayān
Hānçer almış destine 'uryān meger kaşdı budur
Kim şafaķ gibi zemīne düşmenüñden dōke kan
19. Hāķ budur kim hāşıl-ı 'ömrin 'adūnuñ biçmege
Mäh-ı nevden yeñi dās idindi dihķān-ı zamān

- Hār-ı ğam var hātırında eşheb-i çarhuñ meger
Esb-i Gülgün-ıla bir lahza olamaz hem-‘inān
21. Bu kevākib kim hilālūñ çevresinde görinen
Şol şererlerdür ki olur na‘l-i esbūñden cehān
Āsumān-ı fazldur medhūñle her beytüm k’olur
Bir meh-i nev her birisinūñ kenārından ‘ayān
23. Sa‘dī-yi dil-hastenūñ cism-i nizārıdır hilāl
İki bükülmiş du‘āña şıdķ-ıla açmış dehān
Nitekim ‘ālem hilāl-i ‘ıyd-ıla bulup şeref
‘Arşa-i dünyā ola mānend-i gülzār-ı cinān
25. Muttaşıl itsün teraķķīler hilāl-i devletūñ
Kevkeb-i bahtuñ bülend olsun şerefde cāvidān
Furşat u nuşret rikābuñca mülāzım nitekim
‘Aķl-ı pīr ü devlet-i bernā vü baht-ı nev-civān
Āmīn Yā Rabbe‘l-‘Ālemīn

18.

[Kaşide-i Refikî]

Hüve‘l-Feyyāz

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Bir gice künc-i ferāġat eylemişdüm ihtiyār
Yār zülfi gibi olmuşdum perīşān-rūzgār
Lāle gibi sine sūzān mişl-i nergis nā-tüvān
Ġonçe gibi teng-dil ġīsū-yı sūnbül gibi tār
3. Meskenüm tārık ü tenhā vü nevālem derd ü ġam
Kılmasın ol ġünü rüzī kullarına Kirdġār
Kalmış-ıdum zulmet içre gerçi āh-ı āteşīn
Rūşen eylerdi bisāṭ-ı ‘ālemi ġurşīd-vār
5. İñler-idüm münġaniyyü‘l-ķadd olup mānend-i çeng
Baht-ı ser-keş baña olmaz diyü kılca sāz-kār
Gerçi bir yırde zemīn gibi sūkūnum var-idi
Līk dil olmuşdı ġamdan çarġ gibi bī-ķarār
7. Çeşmüme topraķça görünmezdi hergiz ķīmīyā
Geçmez olmuş-idi ķalbūmden zer-i kāmīl-‘ayār
Şöyle ġayrān eylemişdi kim beni esrār-ı ġam
Hīç inanmazdum k’olaydum şüretūmden hūşyār
9. Vādī-i ġayretde bu nev‘-ile ser-ġerdān iken
İrdi bir şāhib-velāyet Hızr peyġāmbere-şī‘ār
Eyleyüp ol dem hidāyet didi ‘ārīf gel beri
Melce‘-i erbāb-ı ġācet sürre-i sultāna var
11. Dest-i ġamdan dir iseñ k’ola ġirībānuñ ġalāş
Kōma elden dāmen-i luṭfını anuñ zīnhār

- ‘Umde-i ‘Osmāniyān Sulṭān Süleymāndur kim ol
Buldi āyīninde aşhāb-ı güzīnūñ iştiḥār
13. Tıfl-ı nādān fikreti yanında ‘aql-ı ḥurdedān
Ḥilmine nisbet cibāl-i arz gerd-i bī-vaḳār
Gösterür āyīne-i ṭab’ında şüret sırr-ı ḡayb
Nitekim olur vücūd-ı zerre günden āşikār
15. Çarḥ-ı atlas kaşr-ı ḳadrinde bisāt-ı kemterīn
Girde bāliş ḥalvet-i ḥāşşında mihr-i zer-nigār
Naḳş-ı her-devlet ki imkān şafḥasında oldu resm
Ḥāne-i iḳbāline naḳḳāş-ı şun’ itdi nigār
17. Rūzgāruñ ‘anber ü kāfūrını ‘aṭṭār-ı çarḥ
Rūz u şeb eyler ‘arūs-ı devleti üzre nişār
Yağduralı ebr-i luṭfi ‘āleme bārān-ı cūd
Dāmen-i dervīşe ḳonmaz ḳa’r ḥākinden ḡubār
19. Tāc-ı ‘izzetdür ayağı toprağı cān farkına
Devlet ol pāyuñ ki ola işigūñde ḥāksār
Kişver-i luṭfi anuñ bir bāḡdur kim bergçe
Bār çekmez kimse anda ḡayr-ı şāḥ-ı mīve-dār
21. Sür ayağına yüzüñ başuñda devlet var-ısa
K’ol durur ehl-i nazar yanında ‘ayn-ı i’tibār
İrişigör sa’y idüp darü’ş-şifā-yı luṭfına
Ger dilerseñ k’olmayasın ḥaşre dek bīmār u zār
23. Ol ‘azīzūñ sözlerin ḡuş eyleyüp cān sem’ile
İşte geldüm işigūñe yüz süre ey kām-kār
Şol ümīde k’āb-ı luṭfuñla nihāl-i devletüm
Buluban neşv ü nemā ola dirāḥt-ı mīve-dār
25. Geçdi ammā ḥāṭırumdan kim ḳamu aḥvālümü
Derc idem dürc-i suḥanda mişl-i dürr-i şāḥ-vār
Ḥüb elfāz-ıla mevzūn ḳāmet-i dilber gibi
Ma’nī-i rengīn-ile ārāste çün ḥüsn-i yār
27. Ben ḡarīb-i nā-tüvān ü ḥaste-i bī-çāreye
N’itdügin bir bir diyem bu rüzgār-ı zūr-kār
Deyn ile dey gösterüp yazı baña vü ḳılduḡın
Zemherīri cāhile semmūr ile faşl-ı bahār
29. Baña bezm-i ḡamda miḥnet kāsesin işrāb idüp
Şunduḡın nā-ehil olanlara cām-ı ḥoş-güvār
Ellerüñ cāmın şarāb-ı şevḳden pür-māl idüp
Virdügin dil şīşesine seng-i ḡayret inkisār
31. ‘Āḳıbet taşdı’ ola diyü ferāḡat eyleyüp
İbtidā itdüm du’āya olayın ümmīd-vār
Nitekim geh rūze vü geh ‘ıyd u geh nevrüz ola
Nitekim geh hicr ü geh vaşl ola geh dīdār-ı yār
33. Tañrı ḥaḳḳı vü Muḥammed ḥürmetine dā’imā
Şeş cihātuñdan zahīrūñ ola senüñ çār-yār
Āmīn Yā Rabbe’l-Ālemīn

19.

[Kaşide-i Yakîni]

Hüve'l-Feyyâz

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. Baş koşmaz-ıdı zülf-i semen-sāya benefşe
Gül ruĥlaruña olmasa hem-sāye benefşe
Seyr eylemege şevk-ıla ol lāle-'izārı
Taĥlar başına çıkdı temāşāya benefşe
3. Var-ısa yine zülfi hevāsına düşüpdür
Kim döndi bu dem 'āşık-ı şeydāya benefşe
Öykündüğüçün ĥattuña Ĥakdan dilegüm bu
'Ömri kısalup varmaya bir aya benefşe
5. Zülfüñ gibi gör niçe karaçulda kalupdur
Öykündüğüçün 'anber-i sārāya benefşe
Nergisleyin olaydı eger anda başiret
Öykünmez-idi dīde-i şehlāya benefşe
7. Ğuşşayla kara kanlara boyanmaz-ıdı ol
Kākül diyü düşmese bu sevdāya benefşe
Leylī saçınuñ var-ısa āşüftesi olmış
Mecnün gibi düşdi yine şahrāya benefşe
9. Yolup saçını urdı şabā yüzine sille
Gülşende seĥer uğradı ğavgāya benefşe
Şol şeyĥ-i siyeh-ser gibi egmiş yine boynın
Şuĝl eylemege başlamış esmāya benefşe
11. Ĥür-i cinān gibi yine geydi yeşiller
Kim döndi çemenlerdeki ĥadrāya benefşe
Sünbül saçınuñ gördi vü mātem-zede oldı
Şarındı yatur kapķara vālāya benefşe
13. Nuĥsend [d]urur key şakın iy ğonçe ĥazer kıl
Şāyed ola bir lu'b-ile avlaya benefşe
Ne vech-ile ĥatı ruĥına ola müvāciĥ
Öyküne mi vara gül-i ĥamrāya benefşe
15. Ĥattuñ şanemā 'arızuñ üzre aña beñzer
Düşdi şanasın şevk-ıla deryāya benefşe
Tezvīr-ile öldürmege 'uşşākı cemāli
Ĥattuñ gibi düşdi yine fetvāya benefşe
17. Sünbül saçınuñ görür-ise bāĝ-ı ruĥuñda
Yirlere girüp bir daĥı çıkmaya benefşe
Hey ne boĝazı iplü yüzi karadur ol kim
Geh başa çıkar ĝāhī düşer pāya benefşe
19. Miskīnlik-ile oldı yine ĥāke berāber
Çıkısa yiridür ĥubbe-i mīnāya benefşe

- Çün faşl-ı bahār irdi n'ola şerbet içerse
'İşkuñla yine uğradı sevdāya benefşe
21. İy gönçe-dehen leblerüñüñ yādına düşdi
Şevk-ıla bu dem sāgar-ı şahbāya benefşe
Şāyed gele seyr ide diyü ol şeh-i 'ālem
Döşendi yatur bāğ-ıla şahrāya benefşe
23. Ol bāğ-ı şehā verd-i kerem şah Süleymān
Kim yaydı büy-ı hulķını dünyāya benefşe
Torbası dolı yüzi kara olsa 'aceb mi
Şāh işigine geldi temennāya benefşe
25. Çigzindi başı baķa baķa gözi karardı
Karşuda gelüp sen ruķ-ı zībāya benefşe
Vehm itdi görüp tır-i ğazab-nāküñi iy şeh
Kaddi bükülüp döndi hemān yaya benefşe
27. Raķm eyle şehā al elin ayağı çukurda
Geldi kapuña minnet-i 'uzmāya benefşe
Büküldi bili lerze tutup ditredi başı
Kocalduğıçün kodı seri pāya benefşe
29. Dīvān-ı çemen içre eyā husrev-i 'ālem
Kadrüñ güline başladı imzāya benefşe
Kim bile ne yüz karalığı itdi yanuñda
Dutmaz sevmeye başın aşāğaya benefşe
31. Bāzār-ı leřāfetde Yakīnī gibi gelmiş
Maķşüdi bu kim vaşf-ı haķuñ yaya benefşe
İhżār idüben elde dutar kāğıd-ı rengīn
Vaşfuñ yaza tā şī'r-ile inşāya benefşe
33. Gülzār-ı harīmüñde eyā şah-ı cihān-tāb
Beñzer yüzi gül zülfi muřarrāya benefşe
Başda getürüp halk aña rağbet mi iderdi
Bezmüñde şehā gelmese ortaya benefşe
35. Evşāf-ı cemīlüñ diler iy şah-ı cüvān-baķt
Hall-ile yaza şafha-i dünyāya benefşe
Meydān-ı çemen içre riyāset aña degmiş
'Ahdüñde deperse n'ola ālāya benefşe
37. Hāk olmaķ işigüñde murādı idi çokdan
İrdi hele ol maķşad-ı aķşāya benefşe
Niçe ki bite bāğ-ı cihān içre çiçekler
Niçe ki çıķa tāķ-ı mu'allāya benefşe
39. 'İzzet çemeninde açıla gönçe-i baķtuñ
Virdükçe gelüp zīnet-i dünyāya benefşe
Āmīn

²³ İkinci mısradā vezin aksamaktadır.

³⁰ İkinci mısradā vezin aksamaktadır.

Kaynakça

- Afyoncu Erhan (ed.), *Venedik Elçilerinin Raporlarına Göre Kanuni ve Şehzâde Mustafa*, Çev. Pınar Gökpar, İstanbul: Yeditepe Yay., 2012.
- Ak, Coşkun, *Muhibbî Divanı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1987.
- Ambros, Edith, *Candid Penstrokes The Lyrics of Meâlî, an Ottoman Poet of the 16th. Century*, Berlin: K. Schwarz, 1982.
- Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, Haz. Filiz Kılıç, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, 2008.
- Bağdatlı Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ*, Haz. Süleyman Solmaz, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, tarihsiz.
- Beyânî, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, Haz. Aysun Sungurhan, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, 2017.
- Celâlzâde Mustafa Çelebi, *Tabakatü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*, Haz. Ayhan Yılmaz, İstanbul: Kariyer Yay., 2011.
- Civelek, Nilay Kınay, "16. Yüzyıl Şairlerinden Binâyî ve Şiirleri", *Zamana Yazılar*, Ankara: İKSAD Yay., 2022, 41-64.
- Çelik, Büşra Vural, "Hayâlî Bey Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dil İçi Çeviri)", Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2021.
- Erünsal, İsmail E., "Tâcî-zâde Sa'dî Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi: 12.01.2023, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tacizade-sadi-celebi>
- Erünsal, İsmail, "Kanuni Sultan Süleyman Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri", *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*, Cambridge: Harvard University Press, 2008, 101-124.
- Gedik, Nusret, "Arşiv Belgelerine Göre Türkçe Yazılmış II. Bayezid Medhiyeleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 24/48, (2022), 153-224.
- Gedik, Nusret, "Fehmî (ö. XVI. yy.?) ve Rodos Fetih-nâmesi", *TÜRÜK*, 10/31, (2022), 246-262, 22 Ocak 2023, <http://www.turukdergisi.com/>
- Gök, İlhan, "Atatürk Kitaplığı M.C. O.71 Numaralı 909-933/1503-1527 Tarihli İn'âmât Defteri (Transkripsiyon-Değerlendirme)", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2014.
- Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi* C. III, İstanbul 1925.
- İsen, Mustafa, "Me'âlî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi: 22.01.2023, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/meali>
- İshakoğlu, Ömer, "Tâcîzâde Sa'dî Çelebi ve Semâ'î Müennes Kasidesi", *Şarkiyat Mecmuası*, 12, (2008), 59-69.
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, Ankara: TTK Yay. Tarihsiz.
- Karahan, Abdülkadir, *Figani ve Divançesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1966.
- Kartal, Ahmet, "Yavuz Sultan Selim Dönemi Kültür Edebiyatı", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 20/40, (2019), 186-266.
- Kâtip Çelebi, *Keşf-el-Zunûn*, Haz. Şerafettin Yaltkaya, Kilisli Rifat Bilge, C. II, İstanbul: MEB Yay. 1971.
- Kılıç, Filiz, "Yakînî Hüseyin Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi: 12.01.2023, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yakini-huseyin-celebi>

- Kılıç, Muzaffer, “Akhisarlı Nevâlî ve Duânâmesi”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 15/29, (2022), 915-934.
- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, Haz. Aysun Sungurhan, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, 2017.
- Köksal, M. Fatih “Nevâlî, Nasûh, Nasûh Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi: 12.01.2023, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nevali-nasuh-nasuhi-efendi>
- Köksal, M. Fatih, “Refikî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020, erişim tarihi: 12.01.2023, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/refiki>
- Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, 2018.
- Lugal, Necati, Erzi, Adnan, *Tâcizâde Sa'dî Çelebi Mecmuası*, (İstanbul: İstanbul Fethi Derneği Enstitüsü Yay., 1956.
- Müstakimzâde Süleyman Sadettin Efendi, *Tuhfe-i Hattatîn*, İstanbul, 1928.
- Nev'î-zâde 'Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, Haz. Suat Donuk, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay. 2017.
- Peçevî İbrahim Efendi, *Peçevî Tarihi*, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, C. I, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1999.
- Pervâne Beg, *Pervâne Bey Mecmuası*, Haz.: Kâmil Ali Gıynaş Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, 2017.
- Riyâzî, *Riyâzü's-Şu'arâ*, Haz. Namık Açıkgöz, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, 2017.
- Sağır, Yusuf, “Vakfiyelerine ve Belgelere Göre Şehzâde Mehmet Vakıfları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 9/43, (2016), 921-938.
- Sehî Beg, *Heşt Bihişt*, Haz. Halûk İpekten vd., Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı, 2017.
- Taş, Hakan, *Me'âlî Dîvân [İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar]*, Cambridge: Harvard University Press, 2021.
- Taşköprülüzâde Ahmed Efendi, *Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, Haz. Muhammet Hekimoğlu, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2019.
- Uluçay, Çağatay, “Kanuni Sultan Süleyman ve Ailesi ile İlgili Bazı Notlar ve Vesikalar”, *Kanunî Armağanı*, Ankara: TTK Yay., 2001.
- Yekbaş, Hakan, *Sebzî Divanı*, Ankara: Akçağ Yay., 2016.
- Yücer, Elif, “Sırru'l-Esrâr Literatürü ve Nevâlî'nin Sırru'l-Esrâr Tercümesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi 2019.
- Zülfe, Ömer, “Yakînî [ö. 1568]: Dîvân Tenkitli Metin-Tetkik-Dizin”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2004.

Summary

16th century is considered by the researches as the most fertile and original age of the classical Turkish literature. Ottoman Empire who had continuously expanded her borders, was the most powerful in political, economical and communal areas, and in this very age classical Turkish literature bred leading poems like Fuzuli and Baki. Especially in the last years studies about these poems are increased and several scholars emerged many literal text of this age. These studies are still continuing. These studies which emerged the literal accumulation of the age, more enlighten the said period of the Turkish literature and resurface the Turkish poems even as they were recorded to biographies of poems or not. This study mostly deals with poems of the second part of the line and their literal text were prepared by using the T.C. State Archives Ottoman Archives.

As a part of the T.C. State Archives, Ottoman Archives is the first research center for the historians. Records which contain historical data, documents and other papers must be the primary source of the researchers. Even though Ottoman Archives are not considered as the primary source of the Turkish literature, it contains several poems, works, data and documents as several diwan or other literal material might be lost.

As it not has been properly used by the classical Turkish literature researches to this day, some data was gathered by scanning the archival records. As a result of the studies on the T.C. State Archives, Ottoman Archives Topkapı Palace Museum Archives, many poems that were presented to Suleiman the Magnificent were found by us. Poems which were presented to Suleiman the Magnificent in the Ottoman Archives were divided into two parts as it expands beyond the scope of an paper. Also poems of the poets who presented their works to Suleiman and properly studied are not included to this study.

In this two parts study texts of the poems which inspected via archival documents were given and names of their poets are examined. Also even though Persian poems which were presented to sultan were inspected by us, they are excluded from this study. It is necessary to state that poets of the Turkish poems were not only published up until today, but also some poets such as Nezihi and Binayi were not included to works of poem biographies or other sources. In the first part of our study, in order to examine the names of 19 poems, we tried to inspect them by using poet biographies and chronicles as they were using the same epithet.

In the first part of this two part study, 1 elegy of 16th century poem 'Andelibi's to Suleiman the Magnificent for the death of his son Prince Mehmed, and 1 eulogy, 1 six lined poem of Binayi whose name was not able to be inspected to sultan are presented to scholarly world. Me'ali's, whose *Diwan* was published for two times, eulogy and praises, are given above. Nevali who was praised in 16th century sources, 4 lyric that had been presented to sultan and 2 satirical lyric which were recorded in archives are resurfaced for the first time. 1 eulogy of Nezihi, whose name is lost in the sources of Turkish literature, is given as the first poem of the poet. 1 eulogy of Sa'dî Çelebi, who is known as the brother of the prominent poets of the 15th century Tacizade Cafer Çelebi and his Arabic poems, to the Suleiman when he was a prince was inspected from the archives and presented to scholarly world. A eulogy of Refiki who was praised in poet biographies and important documents such as *Mecma'u'n-Nezâ'ir* and *Pervane Bey Mecmuası*, was presented by this work. Lastly a eulogy of Edirneli Yakini, who used the epithet of Yakînî, to the sultan, is a subject of this and thus the first eulogy of the poem is resurfaced.

In the light of the above information, this documents show the researches that, even though archives are not among the primary sources of the Turkish literature, data in the document might resurface the lost poems of the Turkish literature and might include the scholarly material which might contribute the biographies of poems and their literal qualities. Texts which are inspected and presented in this study show that the Ottoman Archive is crucial for the Turkish literature.